

XV. 8450 - 1947. VII. 16. - román tudományi folyóirat -
ny. első része: románai jóg, magyar ny.
XVI. 8896 - ny. jóg: ny. leltár.

1948. VI. 30. - u. a. j. mássalik rész:
m. jóg - i. h. jóg. leltár. j. m. h. j. g. néltár -
jóg: egyhangú.

Genève közép, Bihar m., 1911. VI. 4.

Eldyudum. Lo' dolgozat!

Pebeven, 1948 dec. 10

Rece

avalar: d. d. k. : 772 / 1948-49.

exp. 1949. II. 25.

Horcajvato

III. jóg

Generale kellehimmui a követhyó
lapon!

Csejereké kolléktívumokhoz kétféle a 428/1948-49. j. i. sz. alapján:

Magyar alkotmányjogiért: jeles Dr. Kausser Lipót

... jog-és alkotmánybíráskodás: elégséges Dr. Kausser Lipót

államban a politikai rendszerrel bíráskodás: elégséges

Dr. Vas Tibor

államban a politikai rendszerrel bíráskodás: elégséges

Dr. Vas Tibor

A SZÜLŐI HATALOM .

értekezés a magánjog köréből

A 2738

I.

B e v e z e t é s .

1945 évben a törvényhozás a családjog terén sorozatos reformokat vezetett be. A nagyjelentőségű házasságjogi reform mellé /: 6.800/1945. M.E. sz. rendelet :/ ugyanolyan jelentőséggel sorakozik a személyjogi és gyámjogi reformokat tartalmazó 10.470/1945. M.E. számú rendelet.

A rendelet 3. §-ának első bekezdése szerint

"A kiskorú gyerekek szülői hatalom, vagy gyám-ság alatt áll."

Értekezésünk tárgyát a szülői hatalom kérdése fogja képezni, ami a magyar magánjogban kodifikációs újítást jelent. A magyar gyámtörvény /: 1877:XX. tc :/ ugyanis - hasonlóan a római és az osztrák jogokhoz - csak az atyai hatalmat ismeri. Az atya nem léteiben ug-

az anyának u.n. természetes és törvényes gyámságot ad
de az anya hatáskörét természetesen erősebben korlá-
tozza és kisebbre szabja, mint az atyáét.

A következőkben - rövid történeti visszapillar-
tás után - a szülői hatalom keletkezését, megszüntét
és tartalmát fogjuk vizsgálni. Kitérünk e mellett arra
a kérdésre is, hogy kit illet meg a kiskorú házasságon
kívül született gyermek fölötti szülői hatalom, vala-
mint, hogy a R. folytán az anyára nézve milyen új jog-
helyzet keletkezett.

II.

Atyai hatalom - szülői hatalom.

A./

Történeti előzmények.

1.

A R. 3. § /2/ bekezdése szerint a szülői hata-

lom ra a gyámjörvénynek az atyai hatalomra vonatkozó szabályait kell alkalmazni, - ha a R. egyébként kivételt nem tesz. Szükséges lesz ezért visszapillantást tenünk az atyai hatalomra vonatkozó szabályokra.

A kiskoru gyermekek vagy cselekvőképtelenek, vagy korlátoltan cselekvőképesek. Mivel azonban kivétel nélkül jogalanyok, a forgalmi életben jogokat szerezhhetnek és kötelezettségeket vállalhatnak. Jogrendünk szerint a cselekvőképtelenek, illetve a korlátoltan cselekvőképesek a jogszerzéshez, illetve a kötelezettségvállaláshoz szükséges funkciókat a saját személyükben egyáltalán nem, illetve csak kisebb részben, korlátoltan végezhetnek. A jogrendszerek ezért kezdettől fogva kerestek egy megoldást, amely áthidalta a nehézségeket ^{amelyek} /egy- részt a kiskoru teljes jogalanyiséggel való felruházása és másrészt a saját nevében, saját cselekményei által való jogszerzésre való képtelenség között állottak fenn.

A kiskoru vedtelen, tapasztalatlan és támogatásra zorul. Első támogatást a családon belül, a szülei-

től kapja meg. Természetes, hogy a jogrendszerek is azt a személyt ruházták fel a kiskorú képviselővel, aki természeti adottságánál fogva is önkéntelenül védte és támogatta a kiskorút.

A római családban az atya, a paterfamilias volt az, aki a család minden gondját viselte, kétféleképpen képviselte, de akinek ezért az egész család alá is volt rendelve. A római patria potestas sokkal erősebb és szélesebb tartalmu hatalom volt, mint a későbbi jogrendek atyai hatalma. Nem tartozik azonban értekezésünk körébe a patria potestas intézményének vizsgálata és arra csak mint az atyai hatalom történeti előzményére mutattunk rá. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a római jogrendszerben jogalanyisággal nem minden természetes személy rendelkezett. A rabszolgák pl. jogtárgyak voltak, amelyek ezért ügyleteknek is csak tárgyai, de nem alanyai lehettek.

A Patria potestas a fejlődés folyamán korlátozás alá került, - részint a kiskorú érdekében de az általános jogfejlődés eredményeként is és

igy alakult ki a mai értelemben vett atyai, illetve később ebből a szülői - hatalom.

Érdekes azonban, hogy egyes jogrendszernek - mint láttuk - / így a római, francia, osztrák, régi magyar / csak az atyát ruházták fel ezzel a hatalommal /: innen származik a neve is: "atai" hatalom :/, és emellett az anyának csak alárendelt szerepet juttatnak. Ezt talán ismét a történeti fejlődéssel lehetne legjobban megmagyaráznunk.

A család feje kezdetben - nemcsak a római nál- az atya volt, aki ott korlátlan hatalommal rendelkezett. Ennek a nyoma annyira erős volt és oly soká fennmaradt, hogy még az olyan jogrendekben is mutatkozik, amelyek már a szülőket egyenlő hatalommal ruházták fel. Ezekben a rendszerekben ugyanis X: amilyen a német, stb. :/ az atya életében - az egyenlő hatalom ellenére - az atya kezében van a szülői hatalom súlypontja.

Igaz, hogy ezek a jogrendek /: német, svéd, új magyar, sőt a Magyaránjogi törvénykönyv javaslata is :/ nem is az atyai, hanem a szülői

hatalomról beszélnek, jelezve, hogy ez a hatalom egységesen illeti meg mind a két szülőt tehát mind az atyát, mind az anyát, de a hatalom gyakorlásának kérdésében már különbséget tesznek, midőn itt már első helyen az atyát jelölik meg.

Amint látni fogjuk a R. hatálybalépte után az atya életben - ha az atya szülői hatalma nincs korlátozva, megszüntetve, vagy felfüggesztve, az anya csak a kiskorú gyermek felügyeletével kapcsolatos jogokat gyakorolhatja /: ilyenek a nevelés, gondozás, fegyelmezés stb. :/ Más lesz azonban akkor már a helyzet, amidőn az anyának az atya halála után /: vagy szülői hatalma megszüntetése, korlátozása, felfüggesztése esetén :/ önállóan kell gyermeke fellett szülői hatalmat gyakorolni.

Ez esetben a gyámtörvény az anyát nem az atyai hatalom al egyenlő jogkörű hatalommal, hanem csak úgynevezett "természetes és törvényes gyámi jogkörrel ruházta fel, ami lényegesen

kisebb hatáskört biztosított az anya részére .

2.

A történeti fejlődést nézve már Werbőczy is "atyai" hatalomról beszél. Kétségtelen, hogy a magyar társadalmi berendezkedésnek is ez felelt meg legjobban és így történt, hogy később is nem a szülők egyenlő hatalma, hanem csak az atyának a jogköre nyert szabályozást.

Frank Ignác összefoglalva az atyai hatalomról szokásjogilag akkor fennálló szabályokat, azt írja, hogy a "természet és a törvény szerint az a t y a h a t a l o m á b a n áll"... stb. Ebből is lázzik, hogy a hatalom az atyáé, az anyának ott csak mellérendelt szerepe van. Valószínű, hogy a gyermek felügyeletével járó teendőkön kívül nem is végzett más teendőket - olyannyira, hogy még a megemlítésüket sem tartották szükségesnek.

Frank Ignác ehhez csak annyit fűz hozzá, hogy Werbőczy az anyának ferje halála esetén csak gyámságot

Frank szerint az atyának "hatálmában áll" : (l. m. I. k. 176. l.)

1./ gyermekeinek nevelése, - de ez a kötelesség, amelynek teljesítésére a törvényhatóságok felügyelni tartoznak,

2./házi fegyelem, melyre ha szükséges, a törvényhatóság is segédelmet nyújt,

3./ hogy a maga gyermekeit akárkitől visszakérheti,

4./ hogy azokat mindenben oltalmazza, tehát a reájok maradt jészagát is kormányozza számadással sem tartozván."

Akkori személyjogunk szerint előfordulhatott, hogy az atya maga is kiskoru volt, vagy egyéb ok folytán maga is atyai hatalom, illetve gyámság alatt állott. Werbőczy ugy oldotta meg a kérdést, hogy ebben az esetben az atyai hatalommal azt ruházta fel, aki a kiskoru atyja felett is gyakorolt atyai hatalmat - tehát elsősorban a kiskoru nagyapját.

Felvethetjük azt a kérdést, hogy ilyen jés szabályok mellett milyen terjedelmű hatalmat fo

a kiskoru atyjának gyámja a kiskoru felett gyakorolni, ha a kiskoru atyja nem él. Hogy világosabban tehesük fel a kérdést, jelöljük meg a kiskoru atyját A-nak, gyermekét B-nek a kiskoru aty / A / gyámját pedig X-nek. A kérdés tehát most az hogy X-nek B fölött milyen hatalma lehet?. Hogy A-nak milyen hatalma lehet, az nem vitás, mert egy olyan szülő, aki maga is atyai illetve gyámi hatalom alattá, illetve gondnokság alatt áll, semmilyen hatalmat nem gyakorolhat gyermeke felett. Lehet sze ugyan egyes felügyeleti jogok gyakorlásáról /: nevelés, gondozás :/, de itt különbséget kell tennünk abból a szempontból, hogy mi okozta az atyai hatalom hiányát az ő részéről.

Hogy a kérdésünkre visszatérjünk, azt ke válaszolnunk, hogy X semmi esetre sem gyakorolhat nagyobb hatalmat B fölött, mint amelyet A fő is gyakorol. Ha tehát A-nak csak gyámja, B-vel szemben is csak gyámi jogköfoggja megilletni, ami

természetesen a gyámhatóság fokozottabb beavatkozását fogja jelenteni.

Ha X-et A-val szemben atyai hatalom fogja megilletni, ami nemcsak vérrokonság, hanem mseterséges rokonság, örökbefogadás esetén is elfordulhat, akkor B-vel szemben is az atya jogkör fogja gyakorolni. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy örökbefogadás esetén atyai hatalom a vérszrinti atyáról csak az u.n. plena adoptio esetébszáll át. A fent mondottak tehát csak erre az esetre vonatkozhatnak.

Képzeljük el továbbmenően X helyébe A a ját. Mivel a fentiek szerint az anyát csak gyám jogkör illette meg, ő B-vel szemben is csak gyámi jogkört fog gyakorolni.

Hangsúlyozzuk azonban, hogy a fent kifejtettek a Gyámtörvényünk hatálybalépte előtti jogokkal kapcsolatosak, amidőn meg a család egységsőbb volt. A jelen jogunk szerint - amennyiben az atya, vagy szülő maga is gondnokság alatt áll, a gyámhatóság rendszerint külön nevez ki

gondnokot a szülő, és külön a gyermek részére gyámot. Annak természetesen nincs akadálya, hogy u. azon személy legyen a gondnok és a gyám is, de viszont a kettős kijelölés és a tisztség kettős minősége átvágja a fenti problémát.

3.

A gyámtörvényünk nem hozott ezekben a kérdésekben lényeges változást. Az atyai hatalmat a 15. § határozza meg a következőképpen:

"E hatalommal fogva az atya kiskorú gyermekeinek törvényes képviselője, azok vagyonát rendszerint számadás terhe nélkül kezelni, részben re gyámot nevezni, és valakit a gyámságból kizárni van jogosítva."

Ez a meghatározás eléggé pongyola fogalmazásu, hiányos és távolról sem fedi annak lényegét. Igaz, hogy maga a törvény szövege sem akar taxatív felsorolást tartalmazni /: v. ö. pl. a vagyonkezelésnél a "rendszerint" kifejezést :/

tározásnál mégis többet kell kívánnunk.

Először is negative ki kell hangsúlyozni, hogy bizonyos esetekben az atya egyáltalán nem jogosult a vagyonkezelésre, sőt még csak törvényes képviselője sem lehet gyermekének /: gondoljunk itt arra az esetre, midőm az atya maga is gondnokság alá kerül pl. :/ Másrészt pedig hozzá kell tennünk, hogy az atyai hatalomhoz tartozik a gyermek tartásának a kérdése is, ami nemcsak kötelezettség, hanem egyúttal jog is, továbbá a gyermek neveltetéséhez való jog, végül a gyermek vagyonán való atyai haszonélvezeti jog.

A haszonélvezeti jogra vonatkozóan azonban nem kell jegyeznünk, hogy e tekintetben magánjogi iróink nem állanak egyöntetű állásponton.

A haszonélvezeti jogot ugyanis mint ilyen csak Kolosváry, Csorna ismerik el, míg a többiek nem.

Ez valóban vitatható kérdés is. Nem is kell messzebb mennünk, csak azt vizsgálni, hogy utját állja-e ez a jogosítvány a gyermek hitelezőinek a kielégítését. Mindjárt előrebocsátjuk, hogy ez a haszonélvezet semmifele kielégítést nem akadályoz.

A haszonélvezet dologi jog. Mint ilyent, a telekkönyvbe kellene bekezelezni. Azonban ezt sem találjuk meg, sőt egyáltalán nem látunk semmi módot arra, hogy az atyának ez a "joga" bármimódon biztosítva lenne.

A haszonélvezeti jog komplexum magyarázata valószínűleg onnan indult ki, hogy az atyának egyik legpregnansabb "hatalmi" joga volt a kiskoru vagyonnak száma és nélkül való kezelése. Így természetesen nem ellenőrizte senki /: kivéve a Gyt. 16, 23, 25 §-aiban felsorolt és kiemelt eseteket :/, hogy a vagyon jövedelmét mire fordította - sőt a jövedelem felesleg egyenesen az atyát is illette. A Gyt. 16. §-a csak azt a módot szabályozza, ahogy a kiskoru vagyonának a jövedelme felhasználható. Nagyjelentőségű a törvény szövegének az a része, amely szerint az atya az adósság törlesztésére a kiskoru vagyonnak jövedelemfeleslege $\frac{2}{3}$ részénél többet nem köteles fordítani.

Ebből önként következik, hogy viszont a fer

maradó jövedelem $1/3$ rész / az atyát mindenképpen me-
illeti.

Bárme mire is hasonlít ez a jog ahaszonélvezet-
hez, mégsem tekinthető ilyen jellegű jogosítványnak.
Most hogy visszatérjünk kérdésünkre, azt kell monda-
nunk, hogy nincs törvényes akadálya annak, hogy a gyer-
mek hitelezői az egész jövedelemre, - tehát az atyát
megillető $1/3$ résznyi jövedelemfeleslegre is - ráte-
hessék a kezüket. Tetszés szerint kielégíthetik tehát
magukat a gyermek vagyonának mind az állagából, mind
pedig annak teljes jövedelméből.

Nem így áll a helyzet azonban az atya hitelező-
ivel szemben. Az atya hitelezői u. is egészen termé-
szetesen nem nyulhatnak a gyermek vagyonának az állagá-
hoz, de a jövedelemből is csak azt vonhatják végrehaj-
tás alá, ami mint felesleg az atyát illetné meg.

Ha viszont a gyermek hitelezőivel szemben össz-
ütközésb kerülnek, akkor egyáltalán nem juthatnak a
gyermek hitelezői előtt kieléítésre. Ez már következik
a gyámtörvény ama szóhasználatából is, hogy az atyát
csak a jövedelem felesleg - vagyis az, ami a hitelezők

kielégítése után fennmarad - illeti meg.

Ha pedig az atyát haszonélvezeti jog, és pedig teljes értékű haszonélvezeti jog illetné a gyermeke vagyonán, a kérdés nem volna így eldöntendő. Ebben az esetben az atya hitelezői előznék, ugyanis a gyermek hitelezőit, akár teljes lett legyen az a haszonélvezeti jog /: korlátlan :/, akár pedig korlátozott /: használat jellegű :/. A gyámtörvény konstrukciója azonban a haszonélvezet fennforgásának megállapításához nem elegendő és nem alkalmas. Mint lentebb látni is fogjuk, a gyámtörvény maga sem használja erre a jogra a haszonélvezet szót, hanem azt csak "haszonvétel"-nek nevezi.

Minden esetre, ha a fentebb kifejtettek áttekintjük, úgy találjuk, hogy az atyának eme joga sokban hasonlít a haszonélvezeti joghoz. Még a magunk részéről nehezen tartjuk összeegyeztethetőnek azt, hogy dologi jog létezzék anélkül, hogy annak telekkönyvi biztosítása a másik olda

ról lehetséges volna.

A kifejtettektől függetlenül a "haszon
elvezeti jog" kérdéséhez lentebb még visszatérü

B. /

Átvezető jogszabályok, tervezetek.

A fent előadott történeti előzményekhez még azt kell hozzáfűznünk, hogy egyrészt a ré hatályban volt jogrendszerekben / törvényekben volt-e nyoma a szülői hatalomnak, másrészt pedig a R. hatálybalépte előtt történtek-e kísérletek már korábban az atyai hatalomnak a szülői hatalommal való helyettesítéséről.

1.

Előre kell bocsátanunk azt az érdekes

körülményt, hogy a gyántörvény /: 1877:XX.tc. ! :/ eredeti javaslata is már nem az atyái hatalomról intékedett, hanem szülői hatalomról. Mindkét szülőt egyenlő hatalommal ruházta fel a gyermekekkel szemben. A képviselőház azonban erősen szembefordult ezzel az indítvánnyal és mindenképpen a régi jogrendet kívánta kodifikálni. Így miután a törvényjavaslat eredeti szándéka nem valósulhatott meg, az akkori közszellemnek jobban megfelelő régi állapot került bele a törvény szövegébe - megfelelő kisebb módosításokkal.

Mégsem tekinthető ugy azonban a javaslat szándéka, mintha teljesen meggyűlölt volna. Igaz ugyan, hogy szülői hatalmat nem tudott adni, de u. n. szülői jogokat már tudott szabályozni, és ezekkel kapcsolatban mind az atyának mind az anyának egyenlő jogokat biztosított.

Megtaláljuk ezt az intézkedést a gyántörvény mellett a házassági törvényben /: 1894:XXX°. tc. :/ is.

A Gyt. 10. §-ának első bekezdése szerint u. is

"A kiskorúnak személye fölötti felügyeletet a szülők, ezek nem létében ~~ajg~~ gyakorolja."

A házassági törvény 9. §-ának első bekezdése szerint pedig:

"A beleegyezésre jogosult szülő az atya, ha atya nincs, vagy a gyermek törvenytelen, az anya."

Szándékosan hoztuk fel ezt a két különálló példát. Nem azt mondják ki ezek a törvényhelyek, hogy az atya amugy is igen széleskörű hatalmában benne foglalt eme jogokból az anyát is megilletik bizonyos jogok, hanem külön fogalmat vezetnek be, a "szülők" fogalmát.

Ebben két esetben megszüntette már maga a törvény az anyának a méltánytalaná háttérbe szorítását, azonban, mint fentebb jeleztük, különösen a házassági törvényből vett rész igen érdekes. Ez mutatja t. i. azt az utat, ahogy és amelyen a szülői hatalom érvényesülése megindul. Nem egyszerre és egyenlő hatalomként /: ahogy voltaképpen még ma sincsen meg :/ hanem csak akkor, ad az anyának hatalmat, ha az, aki

arra elsősorban jogosult lenne - vagyis az atya meghalt, illetve nem alkalmas a hatalom gyakorlásra.

E két törvényhelyen lefektetett hatalmak illetve jogosultságok azonban még igen csekélyek és inkább intern, a családi élet belső vonatkozásaival kapcsolatosak. Egyéb téren, ami különösebb sértette az **anya** méltóságát /: vagyonkezelés, gyámságnevezés, képviselőlet :/, az atyának korlátlan hatalma volt. Ez a hatalom annyira is mehetett, hogy az atya az anyát, aki már vérrokonságánál fogva is legtermészetesebb képviselője lett volna gyermekének, minden indokolás nélkül kizárhatta a gyermek gyámságából.

Érdekes, hogy annak ellenére, hogy mindenki belátta ennek a helyzetnek a méltánytalan voltát, ez a rend közel hetven évig állott fenn /: természetesen csak a gyámságtörvény hatálybalépésének időpontját -véve számításba :/.

2.

A gyámtörvény hatálybaléptétől a R. hatálybaléptéig eltelt idő alatt azonban jogalkotásaink nem voltak tétlenek. Megalkották Magyarország magánjogi törvénykönyvének a javaslatát, amiből azonban - mint tudjuk - nem lett törvénykönyv. Ez a törvényjavaslat nem csak az akkor hatályos szokásjogot kodifikálta, hanem emellett még jelentős új reformokat is léptetett életbe.

Éppen ilyen reform lett volna az atyai hatalom megszüntetése és a szülői hatalomnak helyette való beállítása. A Mtjav. 266-276 §-ai tárgyalják ezt a kérdést és kimerítő részletességgel szabályozzák annak tartalmát is. Ezt a kérdést e helyütt nem fogjuk részletezni, hanem majd a szülői hatalom tartalmának a tárgyalásánál fogjuk összevetni a jelenlegi jogrendszerünket a Mtjav rendszerével, amelyen voltaképpen felépült.

Különösen ki kell emelnünk azt, - amit már az atyai hatalomra vonatkozólag is elmondunk, hogy t. i. a szülői hatalom nemcsak jog, hanem kötelesség is. Arról a szülő le nem mondhat, azt át nem ruházhatja, - legfeljebb az örökbefogadás használható fel erre eszközként. Emellett pedig a szülői hatalom éppen nem szolgál arra, hogy az az atya családfői állását is megdöntse, - mert amint erre fentebb rámutattunk, az atya életében az anyát csak a felügyelettel kapcsolatos teendők illetik meg, vagyis így már maga a jogszabály elhatárolja a házasfelek teendőit.

III.

A szülői hatalom tartalma.

A R. 3. §-a szerint - mint láttuk - a szülői hatalomra általában a gyámtörvényünknek az atyai hatalomra vonatkozó szabályait kell alkalmazni. A kivételeket és az eltéréseket a R. állapítja meg a 3-7 §-okban. Mielőtt azonban a szülői hatalom tartalmának részletes kifejtésébe bocsátkozunk, egy dologra kívánunk rámutatni.

A gyámtörvény u. is az atyai hatalom mellett a szülői kötelességekről, szülői jogokról is beszél, és így a szülői hatalmat érintő kérdéseket is szabályoz. Ezek különösen a gyermek nevelésével és gondviselésével kapcsolatos kérdések. Mi is az alábbiakban külön fogjuk venni elsősorban az u.n. szülői jogokat és kötelességeket, majd pedig külön tárgyaljuk a szülői hatalmat.

A./

Szülői jogok és kötelességek.

1.

A gyámtörvény hiányos rendelkezései folytán az irodalomban megoszlottak a vélemények abban a tekintetben, hogy létezett-e külön szülői jog, vagy pedig nem. Azt kell itt ugyanis eldönteniünk, hogy az atyai hatalomnak mi a teljes tartalma: beletartozik-e a gyermek nevelésével, gondozásával, felügyeletével kapcsolatos teendők ellátása, vagy pedig az ettől független és külön álló jogkörnek a tartozéka.

Véleményünk szerint az atyai hatalom teljes és korlátlan, és így természetesen befoglaltaknak azok a jogok és kötelességek is, amelyeket jogi iróink szülői jogoknak és kötelezettségeknek neveznek. Ez legjobban azzal magarázható, hogy az atya már természeténél fogva is feje a családnak, és így a

család feletti hatalmat atyái minősége folytán gyakorolja. Nem volna indokolt, ha az atyái hatalom mellett még külön jogok és kötelezettségek volnának az atyáranézve - szülői jogok és kötelezettségek címén.

Ezért arra az álláspontra helyezkedünk, hogy itt nem külön szülői jogokról és kötelességekről van szó, hanem az atyái hatalomnak egy részéről, amelynek gyakorlását a gyámtörvény az anya részére is lehetővé teszi. Ezen az állásponton vannak jogi iróink közül Frank, Zlinszky Szeiberling, Raffay stb. /1/ míg önálló szülői jogokat /külön és önállóan :! / vél megállapítani Kolozsváry, Wenczel, Fodor- hogy csak egy párat említsünk. /2/

A továbbiakban azonban egyelőre használni fogjuk a "szülői jogok és kötelezettségek" kifejezést azért, hogy megkülönböztessük

1/ J. u. 176, 923, 152, 493 l.

2/ J. u. 502, 149, 695 l.

sük attól, amit általában atyai /szülői/ hatalom alatt érteni szoktunk.

2.

Szülői jog és kötelesség a gyermek feletti felügyeleti jog,

A gyámtörvény ennek sem határozza meg közelebbről a tartalmát. A fentiekből önként következik, hogy a nevelés, tartás, kiképzés, gondviselés tartoznak e fogalom alá. Ide vonható azonban az a jog is, hogy a szülő a gyermek keresztnévét szabadon választhatja meg - bizonyos korlátokon belül. Megilleti a szülőt ezen kívül a házi fegyelem joga is, de viszont köteles a kiskorú egészségét és munkaerejét megóvni.

A keresztnév megválasztásával kapcsolatban arra kívánunk rámutatni, hogy ez a jog megilleti a szülőt minden különös törvé-

nyi rendelkezés nélkül is - mint ahogy általában a felügyeleti jogokkal kapcsolatban sincs taxativ felsorolást tartalmazó törvényi rendelkezés. Nem változtat ezen a körülményen az sem, hogy pl. a név választás kérdését az 1894 XXXIII. tc. külön is szabályozza /: 42.§:/
A közrendi korlátozások - tehát a negatív irányban való intézkedést - az anyakönyvi utasítás /: 80.000/1906. B.M. sz. rendelet 82. §. / tartalmazza.

-.-

A szorosabb értelemben vett felügyeleti jogok közé tartozik elsősorban a gondviselés joga.

Ez jelenti a kiskorú tartását, betegsége idején való ápolását, gyógykezelését, testi épségének fenntartását. Ehhez szükséges természetesen, hogy a kiskorú a szülőjénél lakjék, a szülő a kiskorút magánál tartsa, vagy pedig ha ez nehézségekbe ütközne, akkor lakóhelyét illetve tartózkodási helyét kijelölje.

Ugyanebbe csoportba tartozik a kiskoru neveléséhez, nevelésének irányításához való jog.

Ez azonban szintén nemcsak joga, hanem kötelessége is a szülőnek. A gyermek nevelésénél azt kell célul kitűzni, hogy a gyermek a rendelkezésre álló idő alatt érett legyen arra, hogy saját magát el tudja tartani, vagyis munka és keresőképesse váljék. Ezt a feladatot sorolhatjuk talán a legerősebb és legfontosabb szülői kötelességek közé.

Ennek a célja az, hogy a kiskoru gyermek támogatásra szoruló státust ellensúlyozza, és őt az életbe kivezesse. A gyermek természete fogja eldönteni végeredményben hogy a gyermek milyen pályán fog haladni. Mégis egészen a gyermek 14 éves koráig a szülőnek korlátlan joga van annak az eldöntésére, hogy mire fog a gyermekét taníttatni. A gyám-törvény csak arra kötelezi, hogy ha a gyermeknek külön vagyona van, őt vagyoni viszonyainak megfelelően lesz köteles neveltetni.

Nem teheti tehát azt meg, hogy ha a gyermek vagyona megfelelő mennyiségű lenne ahhoz, hogy őt taníttassa, kiképezze, ahelyett szolgálatba állítja, kenyérkeresetre szorítja úgy hogy azáltal a taníttatása háttérbe szoruljon. Sőt ha a kiskorú 16. életévét betöltötte, és szülőjével nem értene egyet, / a pályaválasztás kérdésében /- a gyámhatóság-hoz fordulhat, amely megengedheti, hogy szülője akarata ellenére választhasson életpályát.

Ezek a szempontok is csak azt a fentebb lefeketett álláspontunkat hangsúlyozzák, hogy nevezetesen kötelessége is a szülőnek a gyermeke nevelése és kiképzése. A gyakorlati életben is inkább eme szabályoknak a "kötelező" és nem a "jogosított" oldala van előtérben.

A neveléshez való jog elvileg korlátlan, mint már fentebb is említettük. Nem volna ez természetesen a kiskorú érdekeinek megfelelő, ha addig is míg a gyámhatóság-hoz

nem fordulhatna orvoslásért, ne lennének a szülő eme jogának közrendi korlátai. Ilyen korlátozást valóban találunk főleg közigazgatási jogszabályainkban, amelyek megszabják hogy a gyermeknek mikor kell ovodába, iskolába járnia, továbbá amelyek irányt szabnak a kis-korú ipari alkalmazhatására /: korhatár, éjjeli munka tilalma stb. :/, végül amelyek a kiskorú egészségnek, munkaképességének a megóvását célozzák.

--

A szülő felügyeleti jogához tartozik az is, hogy a szülő jogosult, de egyuttal köteles is arra, hogy gyermeke testi lelki épségét megóvja a romlástól, hogy a gyermek képességeit helyes irányban fejleszthesse ki.

Szükséges volt ezért a szülőnek bizonyos mértékű fegyelmezési joggal való felruházása. Ennek a tartalma abban nyilvánul

meg, hogy a szülő agyermek magtartását, szülői parancsainak a teljesítését kikényszerítheti.

Ezt a jogot már régi jogendünk is ismerte az u.n. "házi fegyelem" elnevezés alatt.

A fegyelmezés joga megilleti a szülőt míg a kiskorúak nem önállóan gondoskodnak feantartásukról, vagy pedig amíg szülőikkel házközösségben elnek. Természetes, hogy ez a jog csak kiskorúakkal szemben gyakorolható. Így tehát ha a gyermek pl. házasságkötés folytán 16 éves korában teljkoruvá vált, rajta a fegyelmezési jog nem gyakorolható még akkor sem, ha szüleivel házközösségben él, sőt ha még eltartásáról is szülei gondoskodnak.

A fegyelmi jog gyakorlása csak úgy történhetik, hogy az akisóru életét és testi épségt ne veszélyeztesse.

-.-

A szülő jogai közé tartozik az is,

hogy gyermekét bárkitől visszakövetelheti. Ebben a vonatkozásban a szülő korelmére a gyámhatóság hoz határozatot. Érdekes helyzet állhat elő akkor, ha a gyermeket nem valami kívülálló harmadik személytől, hanem a másik házastól kell visszakövetelni.

A Gyt. 14. §-a ebben az esetben is megfelelő megoldást ad, mert a visszakövetelési joggal azt ruházza fel, akit a törvény, bírói határozat, vagy végül esetleg az árvaszék határozata jogosít a gyermek magánál való tartására. Ha tehát pl. bontóper úgy intézkedett, hogy a gyermekek a nem vétkes atyához kerüljenek - függetlenül pl. nemüktől - és az anya ennek a határozatnak eleget tenni vonakodik, akkor az atya a gyámhatósághoz fordulhat visszakövetelési jogának érvényesítése végett.

--

A szülő joga az is, hogy gyermekének házasságába beleegyezzen vagy pedig azt

megtámadja. Jogositva van emellett a házasságkötés érvényességének a megtámadására. /: pl. éppen abból az okból, hogy a kiskorú nem nyerte el az ő beleegyezését ./

3.

A szülő eme jogát, illetve kötelességeit a gyámhatóság bizonyos szankciók kilátásba helyezésével is biztositja. Abban az esetben ugyanis, ha a szülő valamilyen kötelességének nem tesz eleget, - pl. beteg gyermekét nem gyógyíttatja, gyermeke erkölcsiségét a kegyetlen neveléssel veszélyezteti, a gyámhatóság bírsággal szoríthatja kötelességeinek teljesítésére.

Ezenkívül azonban kétségtelenül fennáll a gyámhatóságnak az a joga is, hogy súlyosabb esetben azonnal, vagy több apró hanyagság esetén, ha a megintés és bírságotlás ered-

ménytelen volt - a szülőt szülői hatalmától megfossza, illetve ha csak vagyoni természetű ügyekben volt a szülő magatartása hanyag és a kiskorú érdekeit veszélyeztető, akkor korlátozza a szülői hatalmat - és a szülői a vagyonkezelésjogától megfossza.

Ez kről lentebb részletesen fogunk szólni, és itt csak annyit bocsátunk előre, hogy mindkét szülő életében, ha az atyának kell a szülői hatalmát megfelelően korlátozni /: vagyoni vonatkozásokban :/ akkor a gyámhatóság az anyát is megbizhatja a vagyonkezeléssel /: ilyenkor u. Is az anya csak a gyámhatóság jóváhagyásával gyakorolhatja a szülői hatalmat:/ de kérelmére a gyámhatóság külön vagyonkezelő gondnokot is rendelhet. Egyéb vonatkozásokban természetesen csak akkor csorbitja az anya szülői hatalmát, ha a szülők a házassági együttélést folytatják, és ez az anyát a szülői hatalma gyakorlásában káros mértékben - a kiskorú érdekeivel ellentétben - be-

folyásolná.

4.

Említettük azt, hogy a szülői jogokat már a gyámtörvény is egyöntetűen és egyenlő mértékben biztosítja mind az atya, mind azanya részére. Ha már most mindkét szülő életben van, különös helyzet állhat elő azáltal, hogy az atya teljhatalmánál fogva ezekben a kérdésekben is vezető szerepet ragad magához.

Annak ellenére, hogy a valóságos helyzet ehhez igen közel áll, azt kell mondanunk, hogy éppen a Gyt. 10.§-a döntötte meg ezt a látszatot azáltal, hogy ezeket a bizonyos felügyeleti jogokat egyfőmán és egyidejűleg adta meg az anyának.

Ugyanez a helyzet a R. hatályba lépte óta, midőn ugyanis a R. 4.§-a /1/ be-

kezdésénak második mondata szerint az anya - az atya életében - m e l l e t t e gyakorolja a szülői jogokat /: a kiskorú felügyeletével kapcsolatos teendőket:/.

Itt most már csak azt kell kifejeznünk, hogy ennek a hatalomnak illetőleg jognak az atyáé mellett való gyakorlása miként történik.

Mivel az atya hatalmát teljes hatalomnak vázoltuk, és most az újabb jogalkotás szerint a szülői hatalmat is teljesnek tartjuk olyan értelemben, hogy abban a gyermek felügyeletével kapcsolatos jogok is bennefoglaltaknak, azt kell mondanunk, hogy az atya életében, midőn az atya gyakorolja a szülői hatalmat, az anyának a felügyelettel kapcsolatos jogai elsősorban is negativumokban jelentkeznek.

Igy pl. az atya nem jogosult kirekeszteni az anyát a gyermek neveléséből, az ő iránta való gondviselésből, a gyermeket az

anya tudta nélkül örökbe nem adhatja stb. De vannak ennek a jognak pozitív megnyilvánulásai is. Így kétségtelen, hogy az anya gyermekétől engedelmességet követelhet, és ezért vele szemben fegyelmi jogot is gyakorolhat.

A két szülő jogainak elkülönítése egyszerübbé válik, ha a házaspár nem élnek együtt. Ilyenkor az anya felügyeleti joga intenzívebbé válik a gondviselés alatt álló gyermekekre nézve. Ha természetesen bontóítélet folytán kerülnek hozzá a gyermekek, esetleg teljes szülői hatalmat is fog felettük gyakorolni - de természetesen csak akkor, ha a gyámhatóság annak gyakorlásától az anya gondozása alatt álló gyermekek tekintetében az atyát megfosztotta.

A házasságonkívül született gyermek felett gyakorolt szülői hatalomról, illetve a szülőket megillető jogokról külön fejezet-

nyilvánuló közfelfogásra - a jelen törvényekre is, és ennek folytán ~~ne~~ történhetne - e az meg, hogy a gyermekek felekezeten kívüliek is lehessenek. Ennek a kérdésnek az eldöntése azonban tulmenne már az értekezésünk körén, sőt külön önálló értekezésnek lehet tárgya. Szükségesnek ~~xt~~ tartottuk azonban az anyag együttes voltának biztosítása vegett ennek a kérdésnek is a felvetését.

B./

A tulajdonképpeni szülői hatalom.

1.

A fentiek után rátérünk a tulajdonképpeni szülői hatalom tartalmának a kifejtésére. Előre kell azonban bocsátanunk, hogy feje-

zetünk címe nem új meghatározás. Mint ilyen nem is lenne szerencsés, mert az előző fejezetben tárgyaltak is éppennyi részesei a "tulajdonképpeni" szülői hatalomnak. Ezt voltaképpen csak a szorosabb értelemben vett felügyeleti jogoktól való megkülönböztetés végett alkalmaztuk.

Változatlanul fenntartjuk álláspon-
tunkat abban a tekintetben, hogy amint az
atyai hatalmat is teljesnek és minden gyer.-
mekkel kapcsolatban fennálló jogosítványt ma-
gában foglalónak tartjuk, akként a szülői ha-
talomba is beletartozónak számítunk minden
a gyermekkel szemben gyakorolható jogokat és
vállalandó kötelezettségeket.

A szülői hatalom tartalma az atyai
hatalomával egyenlő, s ez a gyámtörvény hiá-
nyos meghatározása szerint - mint fentebb
láttuk - magában foglalja elsősorban a kisko-
ru törvényes képviselőnek jogát, továbbá

nevezett vagyonának akezéséhez való jogot - számadás terhe nélkül - végül a gyámkinnevezés illetve kirekesztéshez való jogot.

Érintettük fentebb, hogy ez a meghatározás hiányos, mert ehhez hozzá kellene még tennünk az u.n. atyai "haszonélvezeti" jogot, és természetesen az előző fejezetben tárgyalt szülői jogokat és kötelességeket is.

Az alábbiakban az egyes jogositványokra külön is ki fogunk térni.

2.

Képviselési jog.

A kiskorú vagy teljesen cselekvőképtelen, vagy korlátozottan cselekvőképés. Mégis, mint jogalany jogokat szerezhethet és kötelességeket vállalhat. Szükséges ehhez, hogy cselekvőképességének hiányait valakinek

a ténykedése, jognyilatkozata stb. kipótolja.

Az a személy, aki ezt véghezvinni jogosult, a kiskoru törvényes képviselője. A törvényes képviselő pedig elsősorban a kiskoru szülője, vagyis az apja, atya nem létében /: illetve ha az atya szülői hatalma fel van függesztve, meg van szüntetve, vagy korlátozva van :/ az anya. Ha természetesen egyik szülő sem él, a kiskoru részére gyámot kell ki nevezni.

A cselekvőképesség hiányainak pótlása akként történik, hogy a szülő /: törvényes képviselő :/ végez a kiskoru helyett - de a kiskoru nevében - minden olyan ténykedést, amelyhez a kiskoru nyilatkozata elegendő nem volna. A szülő teszi meg a jogügyletek megkötéséhez szükséges akaratkijelentést, ő képviseli a kiskorut peres, perenkívüli, büntető és közigazgatási stb. ügyekben, ő vall meghatalmazottat a kiskoru részére stb.

Az ügyleteket nem a saját, hanem

a kiskorú nevében köti, ezért fokozott felelősség terheli, de emellett megnyilvánul az a körülmény is, hogy a jognyilatkozatát megte-tele nemcsak jog, hanem egyúttal kötelessége is.

Ebből következik az is, hogy a kiskorú képviselőténk a jogát a szülő másra át nem ruházhatja, arról le nem mondhat. De ez nem foglalja magában azt a tilalmat, hogy maga helyett, de a kiskorú részére, meghatalmazottat állíthasson. Ezzel ugyanis nem a képviselői jogát ruházta át, hanem a joggyakorlását engedte át ideiglenesen a megbízottnak.

A képviselői jog elvileg korlátlan, vagyis a szülő minden ügyben képviselheti gyermekét. Mégis kivételt kell itt tennünk ~~oly~~ ügyletek tekintetében, amelyek egyrészt természetüknél, vagy törvénynél fogva személyes nyilatkozatot követnek /: pl. házasságkötés :/ vagy pedig másrészt érdekellentétet

mutatnak és eredményeznek a kiskoru és szülője között.

Az előző csoportba sorolható a házasságon kívül az a tilalom is, hogy a szülő gyermeke helyett nem végrendekezhet, örökbe nem fogadhat senkit, nem kérheti a házasság felbontását stb.

A második csoportba viszont olyan ügyletek volnának sorolhatók, amelyekből kifolyólag per is támadt a kiskoru és szülője között. Itt a hangsúly egyrészt az érdekellentétben is van, de főleg azon - ami tulajdonképpen az érdekellentétből, mint előzményből folyik, hogy t. i. a törvényes képviselő - fűzzék is őt bármilyen erős szálak a kiskoruhoz - elfogulttá válik. Ebben az esetben az általános gyakorlat az, hogy a gyámhatóság a kiskoru részére eseti gondnokot rendel.

Addig az időpontig, amíg a gondnok még nincs kinevezve, vagy a határozat jogerőssé nem vált, a késedelemből a kiskorura

esetleg származható hátrányt a gyakorlat ugy háritja el, hogy a határidők nyugvását rende-
li.

Ettől függetlenül azonban az atya képviseleti jogának tartalmilag nincs korlátja. A gyámhatóságnak nincs joga ahhoz sem, hogy ezt a jogot bizonyos körre szorítsa, vagy akár csak egyes ügyek tekintetében is megvonja. Természetesen megszüntethető a képviseleti jog akkor, ha a szülői hatalom is megszűnik valamilyen okból.

A gyámhatóság tehát csak ott jogosult cselekedni, ahol egyrészt érdekellentét lép fel, másrészt pedig amidőn a szülői hatalmat bármimódon megszüntethetné - vagy korlátozná. A vagyonkezelés jogának a megvonása ugyanis a képviselet jogának is a megvonását jelenti az illető vagyontárgy fölött.

A személyesen kötendő ügyletek
/: házasság, végrendelet stb. :/ ugyis eleve

semmisek, ha az atya kötné megőkte a kiskoru nevében. Ezek természetesen utólagos jóváhagyással sem lesznek hatályosak.

A képviselet ellátására a gyámtörvény csak azt az általános utasítást adja, hogy az atya a szorgalmas családapa /: a római diligens paterfamilias :/ gondosságával tartozik eljárni. Ez természetesen több és súlyosabb felelősséggel jár, és általában nagyobb felelősségvállalást jelent mint az a felelősség, amit az atya a saját ügyeiben kifejt.

3.

Vagyonkezelési jog.

A vagyonkezelésre vonatkozó jogszabályok általában bonyolultabbak, mint a képviseleti joggal foglalkozók. A R. ebben

a vonatkozásban lenye es különbségeket tartalmaz az anya szülői hatalma tekintetében. Természetesen még ezek mellett is sokkal nagyobb az anya szülői hatalma mint az a törvényes és természetes gyámság, amivel a gyám-törvény ruházta fel az anyát. .

A szülő vagyonkezelési jogának legpregnánsabb jelzője az, hogy a vagyonszámadás terhe nélkül jogosult kezelni.

A gyámörvény "vagyonkezelesről" szól. A "kezelés" pdig az állag fenntartását, és a vagyonnak a kezeles megszűntével a gyermek részére való hiánytalan kiadását is jelenti. Ez a "hiánytalan" kiadás azonban attól is függ, hogy a "számadás nélkül való kezeles" jogának milyen tartalmat adunk.

A szülő a gyermek vagyonát a diligens paterfamilias gondoságával tartozik kezelni, mint ahogy minden, a gyermekkel kapcsolatos kötelezettségét, illetőleg jogát is fokozottab felelősséggel tartozik ellátni. Nemcsak azt kell véghezvinnie, amit saját ügyében is meg-

tenne, hanem ezen túlmenő gondossággal kell gyermeke vagyonát megvédenie.

Igen természetes, hogy ha a szülő nem, vagy nem megfelelően teljesíti ezt a kötelezettségét, akkor az ebből származó kár-ér felel. Vétlen történésért természetesen nem vonható felelősségre, de igazolnia kell hogy a szükséges gondosságot kifejtette.

A gyámtörvény azonban nemcsak azáltal védi a kiskorú vagyonát, hogy kártérítési jogot ad, hanem megelőző intézkedéseket is alkalmaz a szülővel szemben. Ilyen intézkedések, hogy pl.

a./ bizonyos vagyontárgyak kezeléséből a szülőt teljesen kizárja, továbbá

b./ bizonyos körülmények fennforgása esetén egyáltalán nem engedi meg a szülőnek a vagyonkezelést, más esetekben

c./ csak számadás mellett engedi meg a vagyonkezelést, vagy

d./ bizonyos vagyontárgyak bizto-

sítására kötelezi a szülőt, végül egyes vagyoni ügyekben

e./ a gyámhatóság hozzájárulását kívánja meg, ezen túlmenően pedig azt is rendel a gyámtörvény, hogy

f./ bizonyos ügyletek még akkor sem kötik a kiskorut, ha a szülői beleegyezésen felül még a gyámhatóság is jóváhagyta az ügyletet.

Az alábbiakban részletesen vizsgáljuk a fentebb felsorolt ügyletcsoportokat.

--

a./ Nem jogosult kezelni a szülő azt a vagyont, amellyel a kiskorú szabadon rendelkezik. Ha ugyanis a gyámtörvény/ 3.§ :/ megadta a kiskorúnak a lehetőséget, hogy saját maga szerződjön, az ott nyert keresményéből magát fenntarthatja, nem lehet a szülőnek rendelkezési jogot engedni ebben a vagyonban. E vagyon tekintetében a szülő vagyonkezelési

joga a kiskoru vagyonkezelési jogával jutott összeütkezésbe.

Elképzelhető azonban az az eset is, hogy idegen személy jogosult a gyermek vagyonának a kezelésére. Gondoljunk arra, hogy a kiskoru örököl, és az örökhagyó a hagyatéki vagyon kezeléséből a szülőt kizárta, és annal egy idegen személyt bizott meg. Így az a helyzet áll elő, hogy aig a gyermek vagyonát az atya kezeli, az örökséget egy harmadik személy fogja kezelni. Sőt elképzelhető az az eset is, hogy a kiskoru vagyona kezelésével több személy van megbizva. Ehhez nem szükséges más, mint feltételezése annak, hogy a kiskoru több örökségből részesült, illetve több ajándékot kapott, amelyeknek kezeléséből a juttatók a szülőt bizonyos okok folytán kizárták.

Tegyük a fentiekhez hozzá még azt is, hogy a kiskorunak is lehet saját keresménye, amelyből magát fenntartja, és így azt viszont ő jogosult kezelni.

Különlegesen fog alakulni ebből a szempontból a törvényes képviselő kérdés. A vagyonkezelés joga ugyanis a képviselő jogát is magában foglalja - az illető vagyontárgy tekintetében. A szülő /: atya:/ tehát csak abban a perben fogja gyermekét képviselni, /: természetesen itt most a vagyonnal kapcsolatos perekről szólnak:/ amelyek az ő kezelése alatt álló vagyonokra vonatkoznak. A gyermek /: kiskorú ! :/ lesz viszont a perképes azokban a perekben, amelyek saját kérszeményéből szerzett vagyontárgyakra vonatkoznak, végül a kinevezett vagyonkezelő gondnok fogja a gyermeket képviselni az öröklött, ajándékozott stb. vagyon tekintetében.

Mint fentebb is utaltunk rá, itt a vagyonkezeléssel kapcsolatos képviseletről szélünk. Nem érinti ez az szülőnek általános képviseleti jogát. Továbbra is képviselője lesz tehát a szülő gyermekének az olyan perekben amelyek vagyoni vonatkozásuk ugyan, de nem

egy meghatározott vagyon kezelésével kapcsolatosak /: pl. kártérítési perek, tartási perek a kiskorú ellen stb. :/

-.-

b./ Vannak alkalmak, midőn a szülő a gyermek vagyonának kezeléséből teljesen kíván zárva.

Az atyával szemben ez rendszerint akkor fordul elő, midőn a szülői hatalmát ^{fel-}függesztették, korlátozták, megszüntették. Az anya szempontjából azonban még több esetet képzelhetünk el. A R. 6.§-ának 4. pontja ugyanis megengedi, hogy az anya gyermeke vagyonának kezeléséről lemondhat. Emellett teljes szülői hatalmát megtarthatja, de a vagyont külön gondnok fogja kezelni. Ez a jog, mint-hogy az anya tetszésétől függ él-e vele, vagy sem - vissza is állítható az anya kérelemre bármikor. Ilyen esetben a gyámhatóság a gond-

nok kirendelését tarozik megszüntetni.

Elvonhatja a gyámhatóság a vagyonkezelést a szülőtől akkor is, ha a szülő tékozlás miatt kerül gondnokság alá, vagy nyereségvágyból elkövetett büntett miatt elítélte-tett, és büntetését kiállotta, továbbá csód-bejuttás esetén a csód taramára, vagy végül akkor, ha szülő hitelezői a gyermek vagyoná-nak jövedelmét lefoglalták. /: Gyt. 23, 24, 25.§§.:/

Ezzel a jogával a gyámhatóság tet-szése szerint élhet, mert mint látni fogjuk nem köteles a szülőt a vagyonkezelési jogától megfosztani és külön gondnokot tendeli még ezekben az setekben sem, hanem megelégedhetik azzal is, hogy a szülőt meghagyja ugyan a va-gyonkezelésében, de tőle számadást követel mindaddig, mig a kiskoru eléri teljskoruságát, vagy pedig egyéb oly megnyugtató adatok merűh-nek fel, amelyekből a gyámhatóság arra követ-ktethet, hogy számadásra a jövőben nem lesz

szükség.

--

c./ További intézkedése a gyámhatóságnak - ahogy fentebb jeleztük -, hogy a vagyongazdálkodás jogát nem vonja meg a szülőtől, hanem korlátozás alá vonja úgy, hogy a szülőt e tekintetben állandó ellenőrzés alatt tartja. /: számadást követel :/ Ilyen eset, mint az előző pontban is láttuk, ha a szülő a csődbejutott, tékozlás miatt gondnokság alatt állott, illetve nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt elítélt és büntetését kitöltött szülőt nem fosztja meg gyermeke vagyónának a kezelésétől; végül ha a szülőtmegillető jövedelmet a szülő hitelezői lefoglalták és a gyámhatóság ebben az esetben is csak számadást követel a szülőktől.

Emellett számadást követelhet a gyámhatóság még akkor is, ha a gyermek vagyont adósság terheli és a szülő, valamint

a gyámhatóság között nem jött létre megállapodás abban a tekintetben, hogy a gyermek vagyonának jövedelme miként és milyen mértékben fordíttassék az adósság törlesztésére.

.-

d./További korlátozást tartalmaz a gyám-törvény a gyermek ingó vagyonának a kezelése tekintetében. A legerősebb korlátozás azoknál az ingóknál található, amelyeknek az értékesítése is a legkönnyebb: így készpénz, értékpapir, kötvény stb. Ezeket a szülő ugyanis biztosítani tartozik, de élhet avval a jogával, hogy a gyámhatósághoz beszolgáltatja. A R. az anya szülői hatalmáak szabályozásakor is külön hangsúlyozza az anya felelősségét.

Előfordult ugyanis, hogy a kiskorú vagyona felett az anyát özvegyi haszonélvezeti jog illette meg és így szabadon rendelkezett a kiskorú vagyonával - biztosítási kötelezettség nélkül. A R. szerint azonban az özvegy is

még ebben az esetben is tartozik a kiskoru vagyont biztosítani.

Biztosítani tartozik továbbá a szülő a fentiekén kívül a háztartás, gazdaság, üzlet stb. folytatásához szükséges ingókat, készpénzt, és adórágaságokat is. Ez utóbbiakat azonban csak abban az esetben, ha a kiskoru érdekei veszélyeztetve vannak. A veszély elhárítása érdekében természetesen a szülő mindent tartozik megtenni, de annak az elbírálása, hogy forog-e fenn az adott esetben veszély, a gyámhatóság hatáskörébe tartozik.

.-.

e./ a gyermek érdekvédelmét jelentik a gyámtörvények azok az intézkedései, amelyek bizonyos ügyletekhez nem elégednek meg az szülő jognyilatkozatával, hanem még azon túlmenően a gyámhatóság hozzájárulását is megkívánják.

Ezeket a fontosabb eseteket a gyámtörvény 20.§-a sorolja fel. Van ugyan olyan fel fogás, mely szerint az szülő nemcsak ebben az

esetben, hanem minden olyan alkalommal midőn egyéb törvényes képviselő /: gyám, gondnok :/ is köteles a gyámhatóság jóváhagyását kikérni /: Gyt. 113. §:/- szinten köteles lenne a gyámhatósághoz fordulni jóváhagyásért. Ezt azonban túlzottnak tartjuk. A Gyt. 113.§-a első bekezdésében határozottan kiemeli, hogy a "gyám és a gondnok" tartozik a jóváhagyást, hozzájárulást kikérni. Nem is említi itt még a szülőt /: illetve az atyát :/ .

Az azonban minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy ennek a fordítottja természetesen megáll. Nevezetesen a gyám és gondnok nemcsak a Gyt. 113. §-ában meghatározott esetekben, hanem minden olyan esetben is tartozik a gyámhatóság jóváhagyását kikérni, midőn azt az szülő is köteles kikérni. Ez magából a törvényes képviselet hatásköréből is következik. A szülői /: illetve akkor még atyai :/ hatalom mindig tágabb volt és nagyobb jogkört biztosí-

tott a törvényes képviselőnek, mint a gyámi, vagy gondnoki hatalom.

A jóváhagyás a fontosabb jogügyletek teljességéhez kívánja meg a gyámhatóság közreműködését. Ilyen esetek pl. az ingatlan elidegenítés, szerzés, kiskoru törzsvagyna állagának megváltoztatása, tőkebefektetésül szolgáló ingó vagyontárgyak elidegenítése, ebből a célból ingóvagyon szerzése, stb.

--

f./ Igen nagy érdekvédelmét jelenti a kiskorunak a gyámtörvényünk azon rendelkezése, hogy a kiskoru vagyona tekintetében kötött bizonyos ügyletek még a gyámhatóság jóváhagyása esetén sem kötik a kiskorut. Ilyen eset~~z~~ha a kiskoru a megkötött ügylet által pl. visszateher nélkül kötelezetetnék stb.

--

Az anyával szemben a R. további kor-

látózást tartalmaz. Amellett, hogy külön felállítja a biztosítók adási kötelezettségét, részletesen szabályozza az anya jogállását férjhezmenetele, illetve külföldre távozása esetén. /: R. 6.§. 2, 3. pontjai :/.

Ha ugyanis az anya férjhezmegy, akkor a gyermek vagyonának kezeléséről számot tartozik adni. Ilyen korlátozást az atyára nézve nem találunk sehol. Az atya újbóli nősülése esetén is ugyanugy - számadás nélkül - kezelheti gyermeke vagynát, mint azelőtt. Természetesen nagyobb veszély fehyegeti a gyermek vagyoni helyzetét az anya újból férjhezmenetele esetén, és az őt itt esetleg érő hátrányt kísérel meg a rendelet kiküszöbölni.

További erős megszorítást ad a R. a jövedelemfelesleg tekintetében, midőn abból az újból férjhezment anyát kizárja. Méltányos esetben a gyámhatóság itt is tehet kivételt, és meghagyhatja a gyermek vagyonának jövedelem-

feleslegét. Ezzel párhuzamos rendelkezés az is, hogy a számadási kötelezettség alól is felmentheti a gyámhatóság az anyát.

A fenti korlátozásokat vizsgálva nem mulaszthatjuk el annak a felvetését, hogy ezek analog rendelkezések mutatkoznak azokkal a rendelkezésekkel, amelyek az anya tartásdíját özvegyi haszonélvezeti jogát stb. korlátozzák illetve csökkentik újbóli férjhezmenetele esetére.

Amennyiben az anya külföldre költözött, a R. az anya szülői hatalmának a felfüggesztését, esetleg csak korlátozását is megengedi. Az atyával szemben nem találunk ilyen korlátozást - legfeljebb célszerűségi szempontok indokolják, hogy mint távollevő gondnokság alá helyeztettség, ami természetesen a szülői hatalmának a felfüggesztését is magával vonja.

A R. a külföldre "költözés" kifejezés alatt kétségtelenül az állandó letelepedés helyé-

nek külföldön való megválasztását érti. Ideiglenes, vagy kényszerű tartózkodás; távozás nem vonja maga után ezt a jogkövetkezményt. Célszerűségi szempontok /: hosszabb idő óta tartó távollét :/ azonban nyomatékosan hangsúlyozzák a szülői hatalom felfüggesztésének és gyám, illetve vagyonkezelő gondnok kinevezésének szükségét.

4.

Haszonélvezeti jog.

Fentebb már felemlítettük az u.n. "atyai haszonélvezeti jogot". Most ennek a közelebbi tartalmát fogjuk vizsgálni. Nem térünk ki ismét annak a vizsgálatára, hogy helyes-e ezt haszonélvezetnek nevezni, és fentebb kifejtett álláspontunkat e vonatkozásba itt is

fenntartjuk.

Az elnevezés azonban megtartottuk, és inkább ennek a jogositványnak a valódi tartalmát akarjuk meghatározni, ahelyett, hogy egy semmitmondó új elnevezést adjunk. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy maga a gyámtörvény sem használja a "haszonélvezet" kifejezést, hanem azt "haszonvéétel" szóval jelöli meg. Ez azonban nem tekinthető általánosnak.

Mielőtt e jog tartalmát tárgyalnánk, fel kell vetnünk azt a kérdést, hogy e jog kit illet meg? A gyámtörvény ugyanis "atyai" haszonélvezetről beszél, de ez összefüggésben van a gyámtörvény egész rendszerével, amely csak az atya részére ad jogokat, és az anya nem is említi. A R. hatálybalépése óta azonban az anya egyenjogú félként lép fel, de teljes szülői hatalmat csak akkor ad az anyának, ha az atya azt bármely okból /: halál, megszüntetés, fel-függesztés, korlátozás stb. :/ nem gyakorolja

A jelen esetben vagyoni juttatásról van szó. A kérdés ek nincs nagy jelentősége, mert akár az atyáé, akár az anyáé, illetve közös lenne a jövedelem felesleg, az atya lenne ennek is a kezelője. Az anya pénzbelileg egyébként sem követelhetné azt az összeget, mert az atyától az életközösség fennállása alatt egyébként is csak természetbeni tartást követelhet.

Az életközösség megszűnése után pedig ugyis azt fogja megilletni a jövedelemfelesleg, akit a szülői hatalommal kapcsolatos vagyonkezelési jog is megillet a gyermek vagyonáért. Ha az atya meghalt, az anyáé nézve egyébként is tárgytalanná válik ez a jog - általában - mert az anyát megilleti a haszonélvezet minden olyan tárgyon, amelyet a gyermek örökségként kapott. Természetesen helye lehet mégis e jog alkalmazásának olyan vagyon-
tárgyak tekintetében, amelyek nem az atyjáról szállottak rá örökségként, hanem már korábban

a tulajdonában voltak, de idegen vagyonként. Ekkor az anyát mint vagyonkezelőt illeti meg a jövedelmfeleslegéből a vagyonból.

Összehasonlításképpen megemlítjük, hogy ez a haszonélvezeti jog csak az szülőt illeti meg, de abból sem a gyám, sem a vagyonkezelő gondnok nem részesülhet. Ennek az indoka abban is kereshető, hogy a gyám és a vagyonkezelő gondnok díjainak és költségeinek megtérítése tekintetében a gyámtörvény külön szabályokat tartalmaz /: Gyt. 77- 80 §§.:/, míg a szülőnek kötelességképpen is előírja a vagyonkezelési jogot, de a nélkül, hogy azért a szülő valami elenzolgáltatást követelhetne. Ez okból kárpótolja a gyámtörvény a szülőt a kezelő vagyon jövedelmének feleslegével.

A haszonélvezeti jog kiterjed a gyermek minden vagyonára, és annak jövedelmfeleslegére az alábbi kivételekkel.

Nem terheli ugyanis e jog azt a va-

gyont, amelyet a kiskoru saját maga keresmé-
nyével szerzett, és amivel saját létfenntar-
tásáráól gondoskodik. De nem terheli továbbá
azt a vagyont sem, amelyet valamely harmadik
személy juttatott a gyermeknek, de abból a szülő
haszonévetli jogát kizárta. /: pl. örökösödés
ajándékozás esetén.:/ . Ezen tulmenően még
azokban a vagyonokban, amelyekben az atyát meg is
illeti ahaszonélvezeti jog, nem terjed az ki
a teljes jövedelemfeleslegre bizonyos esetekben.

Igy pl. ha a kiskoru vagyont adós-
ság terheli, akkor a jövedelemfelesleg $2/3$ része
fordítandó az adósság törlesztésére, és csak
 $1/3$ illeti meg a szülőt. Hasonló esete ennek az
midőn a szülő vagyonkezelési joga megvonatott
/: csőd, nyereségvágyból elkövetett bűncselek-
mény stb. :/ és midőn a szülő a jövedelemfeles-
leg $1/3$ -át kapja. Ez már nem is tekinthető ha-
szonélvezetnek, hiszen ezzel kapcsolatban a
szülőnek semmi joga nincs. Inkább tartás jelle-

gü juttatásnak látszik, amit a gyámhatóság állapít meg a szülő részére.

A haszonélvezeti jog gyakorlásának módja megegyezik a haszonélvezet gyakorlására vonatkozó általános gyakorlattal. Azt tehát úgy kell a szülőnek gyakorolnia, hogy a vagyontárgyakat megóvja, a vagyon állagában rongálódás, értékcsökkenés a lehetőséghez képest ne álljon be, és általában a kiskorú érdeke sérelmet ne szenvedjen. A Haszonélvezet tárgyát képező dolgok nem idegeníthetők el és meg sem terhelhetők.

Ezzel kapcsolatban csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy mivel a kiskorú vagyonáról van szó, ezek a jogok /: elidegenítés és megterhelés :/ ugyan gyakorolhatók, de ahhoz a gyámhatóság beleegyezése is szükséges /: Gyt. 20.§.:/.

A haszonélvezet gyakorlásra vonatkozik az a szabály is, hogy mivel a szülő élvezi a vagyon jövedelmét, tartozik annak a terheit

is viselni. Ha nem élvezzi a teljes jövedelmet, akkor aránylagos rész fogja a terhekből is illetni. Ez természetesen gyakorlatilag nem igen fog kitünni, mert a szülőt a jövedelemfelesleg illeti. Vele jár minden esetre az a kötelesség, hogy a jövedelmet a gyermek nevelésére, tartására tartozik fordítani.

A szülőt illető jövedelem végrehajtásának problémájáról már fentebb említést tettünk. Külön itt csak azt említjük meg, hogy míg a gyermek hitelezői a jövedelmet korlátlanul vonhatják végrehajtás alá, addig a szülő hitelezői csak azt a részt vonhatják végrehajtás alá, amely a tartási, nevelési költségek, fenn tartási terhek, törlesztési részletek kiegyenlítése után fennmarad.

5.

Gyámnevezés és gyámkirokesztés.

A gyámnevezéséhez, és bárkinek a gyámságból való kirekesztéséhez való jog volt az, amely a R. hatályba lépte előtt a legelősebb válaszfalat vonta meg az atya és az anya jogai között.

Ennek a jognak tartalma az, hogy a szülő jogosult gyermek részére bárkit gyámul kinevezni, ugyszintén a gyámságból - egy személy kivételével - bárkit kirekeszteni. A "bárki kinevezése" azonban nem korlátlan tartalmu, mert az csak a gyámtörvény korlátai között fogatosítható. Így egészen természetes, hogy nem nevezhető ki gyámul az, aki maga is gyámság alatt áll, elmebeteg stb. A "bárki kirekesztés" azonban a fentebb kiemelt kivételtől eltekintve szerintünk korlátlan. Ez oly hatalmas joga a szülőnek, mely még az atyai hatalom korlátlan-ságából származott le.

Az atyai hatalom odáig terjedhetett a gyámtörvény vonatkozó rendelkezéseinek hatály-

banléte alatt, hogy az atya nemcsak idegen személyeket, hanem még magát az anyát is kizárhatta a kiskorú gyámságából, holott az anya a kiskorúnak már természetből fogva is gyámja kellett, hogy legyen.

A R. óta azonban ez nem képzelhető el. Az atyának eszerint ugyanis nincs külön és az anya hatalma felett álló "hatalma". Az anya ugyanannak a hatalomnak a részese, és ha az atya meghal, vagy szülői hatalma bármilyen egyéb okból nem gyakorolható, az anya már a törvény erejénél fogva gyakorolja a szülői hatalmat.

Ez az a kivétel, amit a fentebb kiemeltünk. A szülő u. is bárkit kirekeszthet a kiskorú gyámságából de nem rekesztheti ki abból a másik szülőt. Amennyiben a szavak használatát vennénk figyelembe, tulajdonképpen nem is lehetne a szülőt a "gyámságból kirekeszteni," mert a szülő nem is lehet "gyám" a R. óta.

Inkább azt tartjuk itt fontosnak, hogy a szülői hatalomból nem zárhatja ki egyik szülő a másikat, mert nincs egyiknek sem nagyobb hatalma a másik szülő hatalmánál.

A gyámnevezés és gyámkirekesztés jogának gyakorlásával kapcsolatban arra kell még rámutatnunk, hogy ez csak azt a szülőt illeti meg, aki a szülői hatalmat ténylegesen gyakorolja. Az irodalom ebben a vonatkozásban egységes. Amennyiben tehát mindkét szülő él, a szülői hatalmat gyakorló szülő csak arra az esetre élhet ezzel a jogával, ha a másik szülő előbb halna meg, mint a szülői hatalmat gyakorló szülő.

Nem egységes jogi irodalmunk álláspontja abban a kérdésben, hogy mely időpontban kell a gyámnevezés /9 kirekesztés :/ jogát gyakorló szülőnek szülői hatalma birtokában lennie: nevezetesen a gyámnevezés /kirekesztés/ időpontjában-e, vagy pedig a halála idején.

Nyomós okok szólnak amellett, hogy a szülő halála legyen a döntő időpont, de éppoly természetesen megindokolható az ellenkező álláspont is. Végeredményben a gyámnevezés /kirekesztés / csak a szülő halála esetére szól és rendszerint végrendeletben történik, de éppennyugy, ahogy a végrendelet megalkotása sem köthető az élet utolsó óráira, a gyámnevezés is megállhatja helyét, ha korábban történik.

Vélszerű tehát, ha márabbán az időpontban megvan a szülői hatalom, midőn a gyámnevezés /kirekesztés/ történt.

További kérdés az, hogy milyen befolyással lesz a szülői hatalom változása a már megtörtént gyámnevezésre. Ha a gyámnevezés /kirekesztés :/ megtételekor a szülőnek nem volt szülői hatalma, akkor a kinevezés /kirekesztés/ érvénytelen és megsemmisítendő. Nem segít itt az sem, ha a szülő később elnyerte, vagy visszaszerezte szülői hatalmát.

Kivételt képez az az eset, ha a szülő visszanyerve szülői hatalmát, újból rendel gyámot, s ez ugyan az a személy lesz, akit akkor nevezett ki, midőn szülői hatalommal még nem rendelkezett. Ebben az esetben voltaképpen új kinevezésről van szó, s mint ilyen az új kinevezés érvényes lesz.

Tegyük fel azt az esetet, hogy a gyámnevezés /kirekesztés / idején birtkában volt szülői hatalmának, de azt később elvesztette és haláláig vissza sem nyerte. Szerintünk itt is a gyámnevezés időpontja lesz az irányadó - függetlenül attól, hogy később mi történt, vagyis a gyámnevezés érvényes lesz. Természetesen mint már fentebb is jeleztük, megváltozik a helyzet akkor, ha a másik szülő él, és a szülői hatalom gyakorlását átveszi. Ez esetben véleményünk szerint - nem állhat meg az előző szülő által történt gyámnevezés, ha a korábban szülői hatalmat gyakorolt szülő előbb hal meg mint a másik szülő, vagy pedig mindkettő tovább

élnék annál az időpontnál, midőn a gyermek elérte teljeskorúságát.

A továbbiakban arra kell rámutatnunk, hogy a kiskorunak lehet egyszerre több nevezett gyámja is, de azok közül csak egy gyakorolhatja a hatalmat. Képzeljük el azt az esetet, hogy az atya gyámot nevezett kiskorú gyermeke részére halála esetére, mert az anya nem él. Közben a gyámhatóság az atyát szülői hatalmától megfosztotta, s a kiskorú részére gyámot rendelt.

A fentiek szerint mindkét gyámnevezés érvényes., mégsem lesz összütközés a kettő között, mert az atya gyámnevezése csak halála esetére szól. A kiskorunak ezek szerint szükségzive lesz két gyámja, - feltételezve azt, hogy az atya a gyermek teljeskorúságának elérte előtt akként hal meg, hogy szülői hatalmát visszanyerte volna.

Nem érheti a kiskorú hátrány abból, hogy szülője esetleg részére nem megfelelő gyámot nevezett, mert ha a gyámhatóság látja,

hogy az atya által nevezett gyám nem teljesíti kötelességét, jogosult lesz vele szemben éppen úgy eljárni, mintha azt saját maga rendelte volna ki - tehát elmozdithatja, és mást rendelhet ki helyébe. Különben is a szülő sem nevezhet ki mást gyámmá, mint aki alkalmas a gyámi tiszt viselésére.

Mint már közbevetőleg is utaltunk rá a gyámságból való kirekesztés ugyanolyan feltételek mellett történik mint a gyámnevezés, csak a jog maga tágabb, mint a gyámnevezéshez való jog. Ez a "tágabb" jelző az érdekelt személyek körére vonatkozik.

.-.

A gyámnevezés, illetve valakinek a gyámságból való kirekesztése, ugyancsak ezeknek a nyilatkozatoknak a visszavonása végrendeletben, vagy külön közjegyzői okiratban történik.

A végrendelet esetleges megdöntése, érvénytelenné nyilvánítása azonban a gyámnevezés; illetve gyámkirekesztés érvénytelenségét nem vonja maga után., és az esetleg mint egyetlen pont a végrendeletből érvényben maradhat.

Megjegyezzük, hogy a szülőnek joga van több gyámot is kinevezni, illetőleg helyesebben kijelölni, mert ezek közül a gyámhatóság fog választani, illetve ő fogja eldönteni, ki lesz jogosult végeredményben a gyámi tiszttel gyakorolni. A szülő tehet megkülönböztetést a szerint, hogy egyet a kijelöltek közül a vagyonkezeléssel bíz meg, de ezen túlmenően nincs joga az érdekköröket elhatárolni. /: nem határozhatja meg tehát, hogy pl. X gyám felügyeljen a gyermekekre, y nevelje, z gondoskodjék a tartásáról stb.:/

IV.

A szülői hatalom keletkezése, megszűnése,
korlátozása és felfüggesztése.

1.

A szülői hatalom keletkezése.

A R. 3. §-ának /1/ bekezdése szerint a kiskorú gyermek szülői hatalom, vagy gyámság alatt áll. Ez pedig azt jelenti, hogy a szülői hatalom, illetve a gyámság vagylagosan egész kiskorúsága alatt végigkíséri a gyermeket.

A szülői hatalom tehát akkor kezdődik, amidőn a gyermek a szülő rendelkezése alá kerül. Legtermészetesebb esete ennek a születés, de ez elképzelhető a rokonság mesterséges utánczása, az örökbefogadás esetében is. Vagy ha valamelyik szülőt megfosztották szülői hatalma gyakorlásától, a másik szülőre nézve ettől az időponttól lehet számítani annak kezdé-

tét.

A szülői hatalom tartja kiskorúság egész tartama alatt, kivéve ha az természettől fogva, vagy egyéb módon meg nem szűnt, illetve annak gyakorlását fel nem függesztették, vagy egyébként nem korlátozták.

2.

A szülői hatalom megszűnése.

A./

Természetszerűen szűnik meg a szülői hatalom a./ a szülő, vagy a gyermek halálával, b./ a gyermek teljes korává váltával.

a./ A halállal megszűnik mind az atya, és az anya /: szülők :/ szülői hatalma, mind pedig az örökbefogadó szülői hatalma. A halállal egyenlő jogi hatálya van a holttanýváltásnak, éppen úgy megszünteti tehát a holttanýváltás a szülői hatalmat, mint a halál.

Érdekes helyzet adódhatik elő akkor, ha a holttanýváltott utóbb előkerül. E vo-

natkozásban a törvény magyarázatára kell vissza mennünk és azt kell mondanunk, hogy ha egyszer a szülő stb. joga a halál, vagy a holtányilvánítás esetén megszűnt, akkor az többé nem éled fel. Nem éled fel természetesen akkor sem, ha a holtányilvánítottról kiderül, hogy a vélelmezett elhalálozási napot túlélte, sőt még esetleg most is él. Természetesen nem jelent ez azt, hogy a szülő, mint tévesen holtányilvánított, most már véglegesen elveszítse jogát a szülői hatalomhoz. Ez csak arra szolgál, hogy a jogbizonytalanságot megszüntesse, és a gyámot tekintse törvényes képviselőnek egészen addig, míg a gyámhatóság a holtányilvánított jelentkezése folytán a gyámi tisztét meg nem szüntette, és a holtányilvánított szülő hatalmát vissza nem állította.

Véleményünk szerint azonban más lesz a helyzet, ha a szülői hatalom alatt álló kiskorút nyilvánítják tévesen holtá. Itt nem

a hatalom megszűnéséről van szó, hanem csak arról, hogy valaki a szülői hatalom alól kikerült: Ha tehát kiderül, hogy az illető személy tévesen került ki a szülői hatalom alól, akkor semmi külön rendelkezés, határozat nem kell ahhoz, hogy felettte a szülői hatalmat ~~z~~ visszaállítsák, mert azzal a ténnyel, hogy életbenléte nyilvánvalóvá lett, már a R. intencióinak megfelelően is eo ipso szülője hatalma alá került.

b./ A teljes korvá válás beövetkezhet a nagykorúsítás minden módozata által. A szülői hatalom egyformán véget ér akár házasságkötés, akár önálló iparüzés címén vált a gyermek teljeskorúvá.

..

A szülői hatalom természettől fogva egyéb okból meg nem szűnik. Nem jogosult tehát arról a szülő egyéb ok folyán lemondani.

Mint fentebb is említettük ez nem ^{csak} jog, hanem

hanem kötelesség is egyuttal.

B./

A gyámhatóság bizonyos esetekben meg is szüntetheti a szülői hatalmat. Ezeket az eseteket - mint látni fogjuk - a Gyámtörvény 22. §-a tartalmazza. Ezek egyrészt a gyermek személyével, másrészt a gyermek vagyonával kapcsolatos teendőkre vonatkoznak.

A szülői hatalom megszüntetésével kapcsolatban felmerülhet az a kérdés, hogy több gyermek esetén lehet-e egyes gyermekekre vonatkozóan megszüntetni a szülői hatalmat. A R. 7. §-a ezzel kapcsolatban kifejezett engedélyt tartalmaz, mert megengedi, hogy a szülői hatalom nemcsak az összes, hanem akár egy, akár több gyermekkel kapcsolatban megszüntethető legyen. Ha a gyámhatóság az összes gyermekekre vonatkozóan megszüntette a szülői hatalmat, ez a megszüntetés akésoőbb szünetendő gyermekekre is kihat.

A Gyt. 22. §-ában felsorolt okok nagyjából erkölcsi vonatkozásúak. Véljük az, hogy a gyámhatóságnak kellő mértékű befolyást adjanak a kiskorú érdekében a szülő korlátlan hatalma ellen. A gyámhatóságnak kétségtelenül szüksége van hasonló ellenőrző befolyásra, és ennek már történeti előzményei is voltak.

Láttuk fentebb, hogy az atyai hatalom tartalmát Frank Igánc úgy jellemzi, hogy pl. a atya a "törvényhatóság felügyelete" mellett nevelheti gyermekét. Ennek a fejlődése vezetett odáig, hogy az ellenőrzési jog a szülői hatalom korlátozásához is vezethetett.

Mint jeleztük, a szülői hatalom megszüntetése részint a szülőnek a gyermek személyével kapcsolatos magatartása, részint pedig a vagyonkezelés terén elkövetett cselekményei folytán következhet be. A gyámtörvény

előterbe helyezi a gyermek nevelésének tartásának, - különösen pedig erkölcsi nevelésének a kérdését, mert az egész gyt. szelleméből az következik, hogy a gyám törvény célja a kiskorú érdekeinek védelme mellett a kiskorú önálló, céltudatos, önmagát eltartani tudó, hasznos állampolgárrá nevelése.

Ha tehát a szülő nem tesz eleget a kötelességének, vagyis a gyermeke tartását, nevelését elhanyagolja, továbbá erkölcsiségét veszélyezteti, testi épségét csorbitja, a gyámhatóság jogosult a szülői hatalmat megszüntetni. A gyámhatóság szabad mérlegelése és belátása alapján bírálja el, hogy mely magatartást fogj olyannak tekinteni, amely a szülői hatalom megszüntetését követeli.

A gyermek személyével kapcsolatos magatartás mellett megszüntethető a szülői hatalom akkor is, ha a szülő a vagyonkezelés körében kifejtett tevékenységével a gyermek

vagyonának állagát veszélyezteti. Elég az is már, ha a kezelés "veszélyezteti" a vagyon állagát, és nem szükséges, hogy a tényleges kár is bekövetkezzék. Ez az intézkedés preventív jellegű.

További okot sorol fel az 1946:XXIX tc. 25. §-a, de azt egyöntetűség kedvéért a házasságonkívül született gyermekekre vonatkozó szabályokkal együtt fogjuk tárgyalni.

-.-

A gyámtörvény azonban amellet, hogy a gyámhatóság belátására bizza, megszünteti-e a szülő hatalmát, vagy sem, orvoslást is ad a gyámhatóság esetleges tulkapásai ellen, ha a szülő úgy érzi, hogy a szülői hatalma megszüntetése őt méltánytalanul érte.

Ez a jogorvoslat azért is jelentős, mert nem közigazgatási jellegű. A Gyt. 22.§-a ugyanis feljogosítja a szülőt, hogy keresettel

támadhassa meg a gyámhatóság "jogerős" határozatát. A "jogerős" jelzõt külön hangsúlyozzuk. Tettük ezt azért, mert ez arra enged következtetni, hogy a szülő ebben az esetben nemcsak keresettel támadhatja meg a gyámhatósági határozatot, hanem igénybeveheti a közigazgatási utat is. Természetesen ha már úgy látja, hogy közigazgatási uton nem is remélhet kedvező eredményt, célszerűbb lesz, ha közvetlenül már az elsőfoku határozatot támadja meg keresettel.

Ebben az esetben is be kell várnia természetesen a határozat jogerőre emelkedését, mert a bíróság csak egy olyan konkrét határozatot bírálhat el, amelynek alapján közigazgatási uton már valamely intézkedés történt. Nem jogerős határozatot a gyámhatóságok bármikor megváltoztathatnak, és így a bíróságnak nem volna meg a kellő alapja az ítélezéshez.

Emellett azonban a szülő, jogerős döntés esetén is, bármikor /: természetesen

csak addig, ameddig a szülői hatalom egyáltalán gyakorolható :/ egyszerű kérvénnyel fordulhat a gyámhatósághoz, hogy szülői hatalmát állítsák vissza.

A fentiek szerint az orvoslásnak három módja is áll a szülő rendelkezésére :
.1./ egyszerű kérvény, 2./ közigazgatási jogorvoslatok /: fellebbezés, felülvizsgálat :/
és 3./ kereset, és rendes bírői út.

3.

A szülői hatalom felfüggesztése.

A szülői hatalom tartalmának további körlátózását jelenti a hatalom felfüggesztéséhez való jog. Szembeállítva a megszüntetéshez való joggal, azt tapasztaljuk, hogy az eltérés nem annyira tartalmi, mint inkább időbeli. Míg a megszüntetés határozatlan tartá-

mu és vegleges jellegü, adig a felfüggesztés csak időbeli korlátozást jelent, de semmi esetre sem jelenti a szülői hatalom végleges megvonását.

Ennek a jelentősége abban tünik ki, hogy míg megszüntetés esetében külön gyámhatósági határozatra van szükség, ha pl. a gyámhatóság azt látja, hogy pl. a szülő cselekménye nem veszelyezteti a kiskoru vágyónak kezelését, és ehhez vagy hivatalból való intézkedés, vagy pedig a szülő kérése szükséges, addig felfüggesztés esetén az ok megszüntével - amely t.i. a felfüggesztést eredményezte - a szülő eo ipso visszanyeri szülői hatalmát.

Felfüggeszteni rendeli a gyámtörvény a szülői hatalmat, ha a szülő gondnokság alá kerül, továbbá ha büntett, vagy véttség miatt egy evnél hosszabb tartamu szabadságvesztés büntetésre ítéltetett. Amennyiben tehát a szü-

lő a gondnokság alól felszabadul, illetve büntetését kiállotta, szülői hatalma rá visszashall, és ehhez nézetünk szerintkülön gyámhatósági határozat sem kell. Az természetesen máskérdés, hogy magának a ténynek /: hogy t. i. a gondnokság stb. megszűnt :/ a megállapítása nem célszerűbb-e ha egy határozatban történik. Az ilyen határozatot azonban mindeképpen deklaratív jellegűnek tartjuk.

A R. az anyára vonatkozóan további okot jelöl meg a szülői hatalom felfüggesztésére, mert az anya külföldre költözése esetén a gyámhatóságnak lehetőséget ad erre az intézkedésre.

Ugyancsak szó~~z~~ lehet a szülői hatalom felfüggesztéséről abban az esetben, ha a bíróság a szülők házasságát felbontotta, vagy évenytelenné nyilvánította stb. A kiskorú gyermekek elhelyezése tekintetében tett intézkedés a ténylegesen gyakorolt szülői ha-

talmat nem szünteti meg. Tehát ha külön élnek a házaspár, illetve bontóper után minden esetben, az anya gondviselésére bízott gyermek felett is az apa gyakorolja a szülői hatalmat. Mégis, hogy a rendelkezésnek ne legyen az anyára nézve szerelmes hatása, megengedte a R. hogy a gyámhatóság az atya szülői hatalmát ez esetben felfüggeszesse, és az anyát egyedül ruházza fel teljes értékű szülői hatalommal. Ez hivatalból természetesen nem történhet, és rendszerint az anya kérésére lesz teljesíthető.

4.

A szülői hatalom korlátozása.

A szülői hatalom tartalmát annak korlátozása is megváltoztathatja. Összehasonlítva a szülői hatalom megszüntetésével és felfüggesztésével, azt látjuk, hogy az előző

kettőhöz képest már tartalmilag is mást jelent. A megszüntetés általános, a gyermekkel kapcsolatos teendők /ő jogok és kötelességek :/ végleges felszámolását jelentette. A felfüggesztés ~~csak~~ a jogok és kötelességek gyakorlását csak ideiglenesen vonta meg a szülőtől, míg végül a korlátozás csak bizonyos jogokra /kötelességekre / és csak bizonyos határozott /: esetleges határozatlan, de véges :/ időtartamra szól.

A korlátozás mindig a vagyonkezeléssel kapcsolatos teendőkre vonatkozik, és ezen belül is - mint fentebb láttuk - fokozatok vannak. Így a gyámhatóság helyezkedhetik arra az álláspontra, hogy teljesen megvonja a vagyonkezelési jogot a szülőtől, és külön gondnókat rendel a kiskorú mellé, de lehet azon az állásponton is, hogy ez az intézkedés túl szigorú, és így meghagyja a szülőt a vagyonkezelésben.

Korlátozható a szülői hatalom, ha

a szülő csődbejut, tekozlás miatt gondnokság alá kerül, illetve hamis vagy vétkes bukás vagy esetleg más büntett miatt elítéltetett. Ezek azok az esetek ugyanis, mikor pontos vagyonkezelésre számítani nem lehet, és ilyenkor fokozottabb ellenőrzés is ajánlatos.

A gyámtörvény "hamis, vagy vétkes bukás" kifejezést használ. Szándékosan hagytuk ezt meg, mert a gyámtörvény eredeti szóhasználatát kívántuk visszaadni. Nem fér azonban kétség hozzá, hogy az 1932:IX.tc. rendelkezései óta a "hamis és vétkes bukás" elnevezésű deliktum elnevezése alatt a "hitelsértés" deliktumát kell érteni.

Korlátozó rendelkezést tartalmaz - fakultative - a R. 6.§-ának 3. pontja a külföldre költöztetése szülői hatalma tekintetében.

V.

Az anya jogállása a szülői hatalom
intézménye folytán.

A gyámtörvény rendelkezései szerint az atyai hatalom az anyára sohasem szállhatott át. Ha az atya meghalt, az anya gyermekének csak természetes és törvényes gyámja lehetett. Ez a jogköre szűkebb volt, mint az atyáé, mert gyámot ki nem nevezhetett, illetve a gyámságból senkit ki nem zárhatott. Ezzel szemben - mint láttuk - az atya az anyát tetszése szerint zárhatta ki gyermeke gyámságából.

Egyetlen dologban volt az anya az atyával a gyámtörvény szerint egyenlő rangú: t. i. a szülői jogok gyakorlásában. /: gondviselés, nevelés, tartás :/A gyámtörvény ezt is csak úgy tudta megalkotni, hogy az atya hatalmából külön kivett egyes jogokat, amelyeknek gyakorlását az anyát is felruházta.

A gyámtörvénynek és általában az ezt kiegészítő törvényeknek is az volt a céljuk, hogy a családon belül az atya családfői hatalmát megőrizzék és biztosítsák. Nagyon tévedtek azonban abban, hogy a családfői hatalmat csak úgy vélték fenntarthatni, hogy amellet másnak /anyának / semmi jogot nem juttattak. A kérdés megoldását a R. adta meg.

A R. ugyanis elismerte, hogy a szülői hatalom mindkét szülőt egyenlően illeti meg és abból természetesen egyik szülő sem zárhatja ki a másikat, de a felügyelettel kapcsolatos jogok kivételével a szülői hatalom gyakorlását az atya életében az atyára ruházta. Az alábbiakban a R-nek az anyára vonatkozó különleges szabályai fogjuk vizsgálni.

Az anya a szülői hatalmat akkor gyakorolja, ha az atya meghalt, vagy ha az atya szülői hatalmát megszüntették, felfüggesztették, végül ha az atya valamilyen módon gátolva van a szülői hatalom gyakorlásában. Az anya a szülői hatalmat

az atya halála esetén de facto közvetlenül gyakorolja, és közvetlenül is nyeri el. Abban az esetben azonban, mikor az atya szülői hatalmának gyakorlása megszüntetett, vagy felfüggesztetett vagy ha abban az atya ténylegesen gátolva van, az anya elnyeri ugyan a szülői hatalmat szintén ipso facto, de a gyakorlásához /: rendelkezés, intézkedés, képviselés :/ már a gyámhatóság megerősítése lesz szükséges.

A gyámhatóság megerősítése azonban nem függ teljesen a gyámhatóság belátásától. Nem teheti tehát mérleelés tárgyává, hogy vajjon meg fog-e felelni a kiskorú érdekeinek, ha az anya veszi át a szülői hatalmat. Mégis a R. kivételt tesz bizonyos vonatkozásban, mert szükségesnek tartotta egyes kirivó esetekben biztosítani a gyámhatóság részére a megerősítés megtagadásának a jogát.

Igy megtagadhatja a gyámhatóság a megerősítést, ha az anya maga is gondnokság alatt áll/: az nem fordulhat elő, hogy az anya - ide

nem értve a házasságonkívül született gyermek anyját - kiskorú legyen :/ továbbá, ha az anyát valamely gyámság, vagy gondnokság alól megbízhatatlanság folytán elmozdították, ha az anya botránnyos életű, vagy csőd alatt áll, továbbá aki, vagy akinek a gyámjortvényben felsorolt bizonyos hozzátartozója a kiskorúval perben áll, végül az akit az örökjagyó vagy ajándékozó bizonyos vagyon tekintetében annak kezeléséből kizárt :/ Gyt. 43.§. b - f, 44 §. b-c. pontjai :/

Hangsúlyozzuk azonban, hogy ezekben az esetekben nem köteles a gyámhatóság az anya szülői hatalmának a megerősítését megtagadni, hanem belátása szerint dönt, és ha úgy találja, hogy az adott esetben a kizáró ok fennforgása ellenére is gyakorolhatja az anya a szülői hatalmat, a megerősítést megadhatja. Ez tehát a gyámhatóságnak discretionális joga.

A R.-6. §-a tartalmazza azokat a fontosabb eltéréseket, amelyek az anya szülői hatalmát

az atyáétól megkülönböztetik. Ezek a különbségek az anya helyzetéből következnek, és inkább a gyermek vagyonának kezelésével kapcsolatosak.

Az anya ugyanis tapasztalatlanabb, könnyebben befolyásolható, nem annyira céltudatos a vagyoni ügyekben, mint az atya. Ezek a megfontolások már a magánjogi törvénykönyv javaslatának /: 1928 :/ a szerkesztésekor is fennforogtak. A R. azután - a két szülőnek elvileg egyenlő jogokat biztosítva - szintén különbséget tesz a két szülő között.

Igy pl. az anyát férje halála esetére gyermeke vagyonának tárgyai fölött haszonélvezeti jog illeti meg. Szabadon rendelkezik tehát mindennel, de természetesen az állagot sértetlenül kell megőriznie. Belső körülmények között további kötelessége nem is lenne az anyának. A R. azonban biztosítási kötelezettséget állapít meg minden esetben, ha az atya köteles biztosítékot adni, és nem tesz kivételt arra az esetre sem, mikor az anyának ugyanazon vagyontárgyakra

nézve haszonélvezeti joga is van.

"Agyfoku korlátozást tartalmaz arra az esetre is a R. ha az anya újra férjhez megy. Ebben az esetben ugyanis a gyermeke vagyonának kezeléséről számot adni köteles, sőt ilyenkor a jövedelemfelesleg sem illeti meg. Ezek alól azonban a gyámhatóság felmentheti az anyát, ha úgy találja, hogy a kiskorú érdekeivel nem ellenkezik. A szülői hatalom az anya irányában különben akkor is korlátozható, illetve azt akkor is felfüggesztheti a gyámhatóság, ha az anya külföldre költözött.

"Aifejezetten fenntartja a R. az anyának azt a jogát, - amelyet a gyámtörvény is elismert, hogy a gyermeke vagyonának a kezeléséről lemondhat. Azt is tartalmazza azonban a R. hogy az anya bármikor kérheti vagyonkezelői jogának a visszaállítását.

Amint láttuk, a gyámhatóság a szülői hatalmat elvonhatja az atyától a R-ben illetőleg a gyámtörvényben meghatározott esetekben /: kor-

latozás, felfüggesztés stb. :/. Ez esetben a szülői hatalom gyakorlása az anyára száll. Tekintve azonban azt, hogy a házasságok együttélnek, fennforog annak a veszélye, hogy a szülői hatalmától megfosztott atya befolyásolni fogja a szülői hatalmat gyakorló anyát éppen egy olyan helytelen irányban, amitől a gyámhatóság a kiskorut meg akarta óvni. Ennek az orvoslását tartalmazza a P. 7. §-ának /2/ bekezdése. Ez ugyanis megengedi a gyámhatóságnak, hogy az atyával együtt élő anyától, szintén elvonhassa a szülői hatalom gyakorlását, ha úgy látja, hogy az anya nem képes megvédeni a kiskorú érdekeit az atyával szemben. Ez inkább preventív jellegű intézkedés, ami a kiskorút a később bekövetkező romlástól /3/ akár anyagi, akár erkölcsi romlástól :/ ak rja megóvni.

VI.

A házasságon kívül született gyermek feletti szülői hatalom.

A gyámtörvény szerint a házasságon kívül született gyermek gyámság alatt áll. Az akkori jogunk nem is ismerhette el másképpen a házasságon kívül született gyermek törvényes képviselőjének és gondozásának rendjét. A szülői hatalmat nem ismerte, atyai hatalmat nem adott, mert a házasságon kívül született gyermeknek csak az anyját tekintette olyan családtagnak, aki valóban bebizonyíthatta, hogy vérrokonság fűzi a kiskóruhoz.

Akkori jogunk szerint az anya - mint tudjuk - legfeljebb gyámi jogkör gyakorolható t gyermeke felett, így természetes, hogy a gyámtörvény is a házasságon kívül született gyermeket gyámság alá helyezi és gyámjául elsősorban az anyát jelöli ki. Megkivánjuk azonban, hogy az anya

nagykoru legyen, mert ha az anya kiskoru, a gyámhatóság rendel gyámat a kiskoru részére, aki azonban csak az anya teljeskorúságának elértéig gyakorolhatja tisztét. Az atya csak akkor juthatott hatalomhoz, házasságonkívül született gyermeke felett, ha őt törvényesített, vagy örökbefogadta. Egyébként a házasságonkívül született gyermek atyai hatalom alá nem kerülhetett. Hogy a gondolatmentet tovább fűzzük ez esetekben sem mint házasságonkívül született gyermek került atyai hatalom alá, hanem mint törvényesített /: vérszerinti:/, vagy pedig örökbefogadott gyermek.

További lépést jelent a R., melynek ide vonatkozó 5. §-át az 1946:XXIX. tc. 25. §-a azóta már hatályon kívül helyezte. Ez ugyanis a szülői hatalom létesítésével az addigi jogrendet megváltoztatta. A R. szabályozása szerint ugyanis a szülői hatalom a házasságonkívül született gyermek fölött az anyát illeti elsősorban - feltéve, hogy nagykoru. A változás tehát csak annyi, hogy az

anya ezután nem "gyámja" hanem "szülője" lett gyermekének. Az atya ez esetben is csak úgy juthatott a szülői hatalom gyakorlásához, hogy törvényesítette, vagy örökbefogatta gyermekét. Ez esetben természetesen minden további intézkedés nélkül száll át az anyáról a hatalom gyakorlása az atyára.

A jelenlegi joghelyzetet az 1946:XXIX.t.c. 25. §-a szabályozza.

A T. szelleméből az következne, hogy - mivel a T. nem tesz különbséget a a házasságból és a házasságonkívül született gyermek között - a házasságonkívül született gyermekefelett az atyát illeti a szülői hatalom gyakorlása, és mellette az anyaválóban csak a gyermek felügyeletével járó jogokat gyakorolja. Ezt azonban általános szabályként alkalmazni nem lehet. A házasságonkívül született gyermek rendszerint az anyagondozásában áll. Az anya foglalkozik vele, gyakorolja felette a felügyeleti jogokat, az atya pedig rendszerint nem is törődik vele. Ha az atya

volna felruházva a szülői hatalommal, ez az anyára nézve terhes lenne, sőt a gyermek érdekeit is sérthetné. Ezekkel a megfontolásokkal helyezkedett a T. arra az álláspontra, hogy az atyát a házasságonkívül született gyermeke felett csak akkor illeti meg a szülői hatalom, midőn a gyermek az ő gondozására van bízva, vagy a gyámhatóság egyéb fontosabb okból ő reá ruházta a szülői hatalom gyakorlását.

Az atyának azonban mindig nagykorúnak kell lennie ahhoz, hogy ezt a hatalmat gyakorolhassa.

Párhuzamos ez a rendelkezés a házasságból született gyermek feletti szülői hatalom helyzetével. A 10.470/1945. M. E. sz. rendelet szerint ugyanis a házasság kötésével mindkét fél nagykoruvá válik. Házasságból származó gyermek felett tehát csak nagykorú személy gyakorolhatja a szülői hatalmat. Ez azonban nem volt meg a házasságonkívül született gyermek esetében, s így azt külön ki kellett módani.

A fent jelzett "egyéb fontos eset" / me

t. i. indokolttá teszi, hogy a nagykoru atya gyakorolja a szülői hatalmat :/ gyanánt a T. javaslatához füzött miniszteri indokolás azt az esetet említi, midőn a kiskorú, házasságon kívül született gyermek anyja meghalt és a gyermek nagyszülője gondviselésére van bízva.

A szülői hatalom megszűnését tárgyzó IV. fejezetben jeleztük, hogy a T. új okot is állapít meg a gyámhatóság részére, mellyel az atya szülői hatalmát megszüntetheti. Legilleti ez a jog a gyámhatóságot akkor, ha az atya magtartásában a gyermeke iránt nem nyilatkozik meg az a felelősségérzet és gondoskodás, amely a jó atyától a természet rendje és az erkölcs szabályai szerint elvárható. Ezen kívül természetesen a gyám törvényben meghatározott és fentebb felsorolt összes egyéb okok fennforgása esetén is megszüntethető lesz a szülői hatalom.

A T. javaslatához füzött miniszteri indokolás rámutat arra, hogy ennek a szabályozása éppen azért szükséges, mert a házasságon kívül

született gyermek és az atya között nincs meg az az érzelmi kapcsolat, mint amelyet az atya a házasságból született gyermek iránt érez. Egészen természetes, hogy - különösen ha házasságba él - jobban elhanyagolja a házasságon kívül született gyermekét. Már pedig ebből a T. szellemeszerint a házasságon kívül született gyermeknek nem származhat semmi hátránya. Ha tehát az atya elhanyagolja a házasságon kívül született gyermeke gondviselését, megszüntethető lesz az atyai hatalma és a gyámhatóság - ha az anya esetleg nem él, vagy kiskorú - más gondviselésére bízhatja a gyermeket /: gyámot rendel ki :/.

Az anya házasságon kívül született gyermeke felett ugyanakkor gyakorolhat szülői hatalmat, mint házasságból származó gyermeke felett. /atya meghal, atya szülői hatalmát felfüggesztették, megszüntették, korlátozták, az atya annak gyakorlásában ténylegesen gátolva van /. Ezenkívül azonban még abban az esetben is, ha az atya szülői hatalma az előzőekben kifejtett magatartása miatt

/ jó atyához nem illő magatartás / a gyámhatóság által megszüntettetett. A T. itt is megkívánja, hogy az anya nagykoru legyen. Ezzel kapcsolatban utalunk a fentebb elmondottakra. Ugyancsak a nagykoru anya gyakorl~~ja~~a szülői hatalmat akkor is, ha a gyermeknek atyja nincs.

Ezek a rendelkezések főleg abban hoztak változást, hogy a házasságonkívül született gyermek felett az atyának is biztosítottak szülői hatalmat, amely eddig csak az anyát illette, még-
habár kisebb mértékben, mint a házasságból származó gyermeke felett. Ez azonban megmagyarázható azzal, hogy az atya és házasságonkívül született gyermeke között sokkal kisebb az érzelmi közösség, és egymástól sokkal távolabb állanak, mint ha a gyermek házasságból született volna.

VII.

Befejezés.

Az előadottakon áttekintve azt kell mondanunk, hogy jogfejlődésünk annyi huza-vona és ténnyezet után végre elindult a korszerű fejlődés útjára.

A hagyományokhoz való ragaszkodás igen szép és méltánylandó, ha az a hagyomány valóban olyan, hogy frissen hat az évszázadok távlatából. Nincs azonban értelme annak, és semmivel sem támasztható alá az oly rendelkezés, amely régi jogszabályokat csak azért akar megtartani, mert történelmi muljta, fejlődése van.

A gyámjörvény javaslata már megindult a fejlődés útján, mert már tervezte a mai modern rendszerekhez hasonló szülői hatalom szabályozását. A javaslatot azonban az akkori képviselők

elleneztek, és a régi állapotot kívánták fenn-
tartani. A képviselőháznak azonban az ország
közvéleményét kell képviselnie.

Tul messzemenő feladat volna részünkre
most annak a vizsgálata, hogy az, az országgyűlés
valóban képviselte-e az ország közvéleményét, és
ha igen, valóban az volt-e a célja, hogy a régi
rend fenntartassék. Betségtelen azonban, hogy az
azóta eltelt idő folyamán jogrendünk fokozatos
fejlődésen ment keresztül, - amit a jog minden
ágában megjelenő törvények, egyéb jogszabályok és
sajnos az igen szép számú tervezetek is mutatnak.

A leghatalmasabb fejlődés most vette kez-
detét a második világháború befejeztével. Ez olyan
természetes szükségessé volt egész jogrendünknek,
mint amilyen az újjáépítés a ledőlt romokon.

A múlt itthagyta hagyományait, amelyek
igen sokszor csak üres keretek voltak, amelyek
csak csillogtak, de egyéb hasznuk nem volt. Az éle-
t már a második világháború előtt jórészen eltért
ezektől a szabályoktól, és kereste az utat, ahol

rést találva megdöntheti az elavult törvényuralmát. Szomorú ebben csak az, hogy nem a bírának és ügyvédeknek kellett volna néha hajmeresztő jogi tornamutatványokat végezniük, hogy az anyagi igazságot érvényesüléshez juttassák, hanem a törvényhozásnak kellett volna gondoskodnia arról, hogy ilyen elavult jogszabályok ne létezhessenek. A mulasztásból származható kárt azonban sokszor sikerült megelőzni, míg azután az 1945 évi reformok meghozták gyümölcsüket.

A gyámügyi vonalon - az értelemezésünk tárgyául szolgáló szülői hatalom kérdésében - két ségtelenül legnagyobb jelentőségű az anya egyenjóságának elismerése. Most már egészen furcsának és lehetetlennek tünik fel egy olyan jogrend, amely nem ad mindkét félnek egyenlő jogokat, sőt még ezenfelül sérelmes helyzetet is állít az egyik fél részére.

A mai társadalom alapelve a nők egyenjósága. Kiveszik részüket éppen úgy mindennek az előnyeiből, javaiból, mint a hátrányaiból és

fáradságaiból. Tarthatatlan lett volna az a rendszer, amit a gyámtörvény képviselt nálunk. Ha a R. nem is lépett volna hatályba, kétségtelesen módosítottá volna ezt a sérelmes intézkedést a közvélemény, a nép szokásjogot alkotó ereje. Minden esetre a megoldás, a törvényhozási uton való szabályozás sokkal megfelelőbb, mint ha a szokásjognak törvényrontó erejére kerestünk volna megfelelő példákat.

Rá kell azonban mutatnunk arra, hogy az egyenjogúság nem jelentheti azt, hogy mindkét házafél egyszerre gyakorolhassa a szülői hatalmat mert ez örökös összeütközésre, jogbizonytalanságra vezetne, és főleg a kiskorúra nélemes sérelmes. A törvényhozásnak kellett ezt úgy szabályoznia, hogy egy kézbe rakta le a hatalmat, de egyúttal a gyámhatóságot felruházta azzal a joggal, hogy az ilyen korlátlan hatalmat megfelelően korlátozhassa, sőt attól az azt gyakorló szülőt meg is foszthassa.

az anya egyenjogúságot fog kitünni,

hogy az atya szülői hatalmának esetleges megszü-
nésével, /felfüggesztésével/ - de bizonyos esetek-
ben gyámhatósági megerősítéssel - az anya ugyan-
azt a szülői hatalmat ugyanazt a teljes jogkört
fogja átvenni, mint ami az atyát megillette.

-.-

A jövő reformokra nézve utat mutatni
nem mindig lehet. A lényeg, és a hangsúly mindig
azon kell legyen, hogy a közvéleményt, annak
szokásalkotó erejét figyeljük törvényhozóink. Ne
kövessék azonban ezt vakon, hanem ahol lehet a
szabályt vegyék át, ahol azonban nem lehet, ot-
tan megfelelő időben hathatós szabályozással ve-
gyék elejét a káros jogszabályképzésnek.

Ez természetesen éber figyelmet igényel
de e nélkül nem lehet valaki jó törvényhozó. Már
pedig úgy hozni törvényeket, hogy azok egy nép
szokásába, felfogásába, lelkébe ne tudjanak bele-
illeszkedni - azt hisszük nem szükséges külön
mondanunk - hiábavaló és céltalan munka, mert

az ott úgy sem fog gyökeret verni, s ennek folytán előbb utóbb megindul egy törvényrontó szokás fejlődése.

V é g e .

Mányhajosy
PÉTERY LAJOS
Mátészalka

R ö v i d i t é s e k .

A szövegben előforduló kisebb rövidítések magyarázatára - bár külön szükség nem lenne, mégis - az alábbiakban térünk ki:

Gyántörvény, Gyt. : 1877:XX.tc.

R. rendelet : 10.470/1945.M.E.sz.

T.: 1946:XXIX.tc.

F o r r á s m u n k á k .

Frank Ignác: A közigazság törvénye magyarhonban
Budapest, 1845 /: 176. l. :/

Wenczel Gusztáv: A magyar és erdélyi magánjog
rendszere, 1863. /216-240 l/

Sipőcz István: A gyámsági törvény 1882 /94-245/

Zlinszky-Reiner: Magyar Magánjog 1902. /985-1026 l/

Fodor Ármin szerkesztette magánjog IV.k.

Zachár Gyula: A magyar magánjog alaptanai, 1928
1456-4652 l/

Kolosváry Bálint: Magánjog, 1930 /525-547 l/

Szeiberling Rezső A kiskorúak és gondnokoltak
külön joga 1932. /121-132 l/

Csorna Kálmán: Gyámsági jog és jogszolgáltatás
1935. /82-168 l./

Szladits Károly: A magyar magánjog vázлата
1935- 1937 /II. 400-409 l./

Szladits Károly szerkesztette Magyar Magánjog
II. kötet, 1940

Bacsó-Mikós: A házasságon kívül született gyermek
jogállása, 1947. /102 l./

Tartalomjegyzék.

I. Bevezetés	1
II. Atyai hatalom; szülői hatalom	2
A/ történelmi előzmények	2
1. általában	2
2. a magyar jog szempontjából.	7
3. a gyámtörvény óta	11
B/ átvezető jogszabályok, tervezetek	16
1. gyámtörvény utmutatásai	16
2. gyámtörvényt követő tervezetek.	20
III. A szülői hatalom tartalma	21
A./szülői jogok és köteleességek.	23
1. általában	23
2. különösen	25
3. szankciók	32
4. gyakorlás módja	34
B/tulajdonképpeni szülői hatalom	38
1. általában	38
2. képviseleti jog	40
3. vagyonkezelési jog	45
4. haszonélvezeti jog	60
5. gyámnevezés és gyámkirekesztés	66
IV. A szülői hatalom keletkezése, megszűnése korlátozása és felfüggesztése	75
1. A szülői hatalom keletkezése	75
2. A szülői hatalom megszűnése	76
3. A szülői hatalom felfüggesztése	84
4. A szülői hatalom korlátozása	87
V. Az anya jogállása a szülői hatalom intéz- ménye folytán	90
VI. A házasságonkívül született gyermek felet- ti szülői hatalom	97

VII. Befejezés	104
Rövidítések	110
Forrásmunkák:	111
Tartalomjegyzék	112

B K 10001/1954